

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2023. gada 3. janvārī

Turpinājums

2023. gada 10. janvārī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš.

A. Laviņš.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Turpinām tiesas sēdi.

Šī tiesas sēde notiks gan klātienē, gan attālinātajā režīmā, izmantojot tehnoloģiju sniegtās iespējas. Viena no tiesnesēm, tiesnese Jautrīte Briede, piedalās tiesas sēdē attālinātā režīmā.

Visupirms vaicāšu savai kolēģei, tiesnesei Jautrītei Briedei, vai tehniski viss ir kārtībā, dzirdat, redzat mūs?

J. Briede.

Jā, labrīt! Es dzirdu un redzu.

A. Laviņš.

Paldies.

Šo tiesas sēdi protokolēs tiesas sēžu sekretāre Alise Ziemele.

Tātad, iepriekšējā tiesas sēde mums noslēdzās ar lietā uzaicināto pieaicināto personu uzklaušīšanu. Savukārt šo tiesas sēdi tieši turpināsim ar vēl vienas lietā pieaicinātās personas uzklaušīšanu.

Un tā ir Ministru kabineta pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līces kundze.

Vai personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti? Tiesas sēžu sekretārei jautājums.

A. Ziemele.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Jā, ļoti labi.

Līces kundze, lūdzu, mēs aicinām jūs sniegt viedokli.

Lūdzu, vārds jums!

K. Līce.

Labdien! Izskatāmajā lietā vēlos īsi pievērsties Cilvēktiesību tiesas praksei, kas varētu būt noderīga Satversmei tiesai, izlemjot šo lietu.

Un, lai arī iepriekšējā tiesas sēdē pagājušajā nedēļā vairākkārt tika uzsvērts, ka nav strīda par leģitīmā mērķa esamību un ierobežojumiem, es tomēr atļaušos sākt īsi ar leģitīmo mērķi, jo Cilvēktiesību tiesas praksē, protams, tas ir cēloniski saistīts arī ar samērīguma izvērtējumu, kas ir izšķirošs šajā lietā un man šķiet, ka būtu vērtīgi iezīmēt arī atsevišķas Cilvēktiesību tiesas atziņas saistībā ar leģitīmo mērķi.

Un otra atruna. Uzreiz vēlos uzsvērt, ka Cilvēktiesību tiesas praksē nav atrodamas precīzi tādas lietas, kur tiesības uz īpašumu un ierobežojumi šīm tiesībām būtu vērtēti iepretim valsts politikai valsts valodas aizsardzībai un tādēļ tas, kā mēs esam kombinējuši šos slēdzienus, ko šodien izklāstīšu tiesas sēdē, ir apskatot, pirmkārt, Cilvēktiesību tiesas lietu saistībā ar valsts politiku valodas lietojuma jomā, tajā skaitā arī Latvijas lieta, piemēram, "Mencena pret Latviju" par personvārdu rakstību.

No otras puses, tās ir Cilvēktiesību tiesas lietas par tiesībām uz īpašumu un šeit es īpaši vēlētos uzsvērt pagājušā gada jūnijā pasludināto Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedumu lietā "Savickis un citi pret Latviju", kur ir jautājums par tiesībām uz īpašumu saistībā ar pensiju aprēķināšanu, kur Cilvēktiesību tiesa īpaši pievērsās jautājumam par to, vai atšķirības starp pilsoņu un nepilsoņu metodoloģiju, kas tiek izmantota pensiju aprēķināšanā, ir attaisnojama ar nepieciešamību aizsargāt valsts konstitucionālās identitātes elementu, protams, kontinuitātes doktrīnu. Un lai arī tas nav par valodu, mūsu ieskatā, šis ir ļoti nozīmīgs Cilvēktiesību tiesas nolēmums, kas varētu būt noderīgs arī Satversmes tiesai šajā lietā.

Tātad, vispirms par leģitīmo mērķi. Atšķirībā no vairākiem citiem Cilvēktiesību konvencijas pantiem, konvencijas pirmā protokola 1. pants, kas garantē tiesības uz īpašumu, atsevišķi neuzskaita leģitīmos mērķus, tā vietā šī konvencijas norma atsaucas uz vispārējām sabiedrības interesēm, kuru aizsardzībai tad varētu tikt noteikti ierobežojumi tiesībām uz īpašumu. Un Cilvēktiesību tiesa vairākās lietās, arī lietā "Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju" ir uzsvērusi, ka valstij ir plaša rīcības brīvība definēt, vai un kādas sabiedrības intereses eksistē, kuru aizsargāšanai ir nepieciešams ierobežot tiesības uz īpašumu. Šī valsts rīcības brīvība, un tiesas pieeja ir, ka tā ir salīdzinoši plaša, saskan arī ar subsidiaritātes principu, Cilvēktiesību tiesa vairākkārt ir uzsvērusi, ka valsts tiesas, nacionālās likumdevēja un izpildvaras iestādes ir vistiešākajā kontaktā ar sabiedrību un tādēļ vislabāk var identificēt, kādas ir sabiedrības intereses. Protams, vienmēr tiek pievienota atruna, ka šāds izvērtējums nav acīmredzami nepamatots vai ka šāds izvērtējums vispār neeksistē, bet, kā, piemēram, lietā "Savickis un citi pret Latviju", Cilvēktiesību tiesa ļoti plaši atsaucās uz Satversmes tiesas vērtējumu, kas Cilvēktiesību tiesas ieskatā tad arī sniedza pamatojumu secinājumam, ka valsts ir identificējusi, definējusi un vērtējusi šo sabiedrības interešu esamību.

Vairākās Cilvēktiesību tiesas lietās tiesa ir pievērsusies jautājumam, vai viens vai otrs konkrēts valsts piedāvātais interešu formulējums būtu uzskatāms par leģitīmo mērķi Cilvēktiesību konvencijas izpratnē. Par sabiedrības interesēm tiesa ir atzinusi arī valsts vēsturiskā un kultūras mantojuma saglabāšanu, mākslas darbu aizsardzību, bet saistībā ar izskatāmo lietu visvērtīgākās būtu Cilvēktiesību tiesas atziņas no lietas “Mencena pret Latviju”, kur Cilvēktiesību tiesa, izskatot sūdzību par citvalodu personvārdu atveidi latviešu valodā uzsvēra, ka valsts oficiālā valoda, valsts valoda, ir fundamentāli konstitucionāla vērtība, līdzīgi kā valsts teritorija, karogs, valsts iekārta, un valstīm ir ļoti plašas rīcības brīvības robežas noteikt oficiālo valodu un līdz ar šādas valodas noteikšanu principā tiek radītas subjektīvās tiesības ikvienam šajā valstī dzīvojošajam gan lietot šo valodu privāti un publiski, gan arī iegūt informāciju. Un tādēļ lietā “Mencena pret Latviju” Cilvēktiesību tiesa secināja, ka valsts valodas aizsardzība ir leģitīma mērķa, proti, citu personu tiesību un brīvību aizsardzības aspekts. Šī lieta, protams, “Mencena pret Latviju” nav par īpašumtiesību ierobežojumu, bet mūsu ieskatā šī atziņa par nepieciešamību aizsargāt valsts valodu kā instrumentu citu personu tiesību aizsardzībā ir nozīmīgs.

Līdz ar to mūsu ieskatā ir iespējams izdarīt secinājumu, ka arī attiecībā uz tiesībām uz īpašumu un iespējamiem ierobežojumiem, šīm tiesībām ir nepieciešams aizsargāt valsts valodu, Cilvēktiesību tiesas ieskatā būtu uzskatāma par vispārēju sabiedrības interesi, kas tad būtu leģitīmais mērķis ierobežojumu noteikšanai.

Un šobrīd vēlos pievērsties samērīguma jautājumam un valsts rīcības brīvības robežām. Pirmais un galvenais jautājums ir, vai leģitīmā mērķa un sabiedrības interešu raksturs, kurus nepieciešams aizsargāt, vai tas ietekmē valsts rīcības brīvības robežu. Mana atbilde ir – jā. Ņemot vērā gan ECT secinājumus lietā “Mencena pret Latviju”, gan jo īpaši lietā “Savickis un citi pret Latviju”, ja leģitīmais mērķis pēc savas dabas ir saistīts ar valsts konstitucionālo identitāti, Savicka lietā – kontinuitātes doktrīnu, tad valsts rīcības brīvības robežas ir vēl jo plašākas. Protams, tas nenozīmē, ka valstij vairs nav pienākuma pamatot savu rīcību vai sniegt apsvērumus, kādēļ izvēlētais ierobežojums ir piemērots un nepieciešams šī leģitīmā mērķa sasniegšanai, bet Cilvēktiesību tiesa subsidiaritātes principa ietvaros nepārvērtēs, nepāridentificēs sabiedrības interešu esamību, ja nacionālajā līmenī tas jau ir izdarīts un tiesai pirmsšķietami nerodas šaubas par patvaļīgu interpretāciju vai nepietiekamu interpretāciju.

Un līdz ar to gan Cilvēktiesību tiesas secinājumi lietā “Savickis un citi pret Latviju”, gan Eiropas Savienības Tiesas secinājumi principā ir saskanīgi. Tātad abās lietās tiesas ir pretnostatījušas Latvijas valsts pamatvērtības – valsts valoda, valsts nepārtrauktības doktrīna – un no otras puses – tiesības uz īpašumu – un abās lietās ir secināts, ka šādu interešu pretnostatījumā valsts bauda plašu rīcības brīvību, lai aizsargātu fundamentālās vērtības.

Nākamais jautājums pie valsts rīcības brīvības robežām ir jautājums par to, vai Cilvēktiesību tiesa īpaši pievērsīsies aspektam par iespējamiem citiem līdzekļiem šī mērķa sasniegšanai, vai būtu mazāk ierobežojoši līdzekļi, kas ļautu sasniegt to pašu mērķi. Visupirms arī attiecībā uz līdzekļu izvēli, līdzekļu piemērotību, darbojas tas pats subsidiaritātes princips, un Cilvēktiesību tiesa izvairās sevi nostādīt valsts tiesu vietā un lemt vai identificēt piemērotākos līdzekļus. Tā vietā tiesa atkal pievērsīs uzmanību, vai šāds vērtējums ir sniegts nacionālā līmenī, un būtiski ir norādīt, ka, pat ja ir iespējams identificēt vēl kādu līdzekli, kas varētu sasniegt to pašu mērķi, vairāku līdzekļu esamība pati par sevi nenozīmē, ka izvēlētais līdzeklis, kas rada ierobežojumu, būtu neatbilstošs Cilvēktiesību konvencijai. Arī tur tiesas ieskatā valstij un likumdevējam ir gana plaša rīcības brīvība.

Vēlos pavisam īsi pievērsties jautājumam, vai Cilvēktiesību tiesa pēc savas iniciatīvas vērtētu un censtos identificēt, vai ir kādi citi līdzekļi, kas valstij ļautu sasniegt to pašu mērķi. Un šeit, pētot tiesas, Cilvēktiesību tiesas, judikatūru, ir jāsecina, ka tiesas pieeja ir ļoti neviennozīmīga, tā ir, atļausos teikt, kazuistiska. Tas varbūt ir skaidrojams arī ar tiesas formātu, kā 47, 46 tagad.. tiesneši dažādos mazākos formātos darbojas, tad arī atkarībā no iesniegtās sūdzības satura un tiesas sastāva var būt nianse tiesas pieejā. Taču ir iespējams identificēt divus tādus apsvērumus no Cilvēktiesību tiesas lietām saistībā ar iespējamiem alternatīviem risinājumiem. Pirmkārt, teju nekad Cilvēktiesību tiesa pēc savas iniciatīvas nenorādīs, iespējams, alternatīvas. Cilvēktiesību tiesa var un arī izvērtē to, ja alternatīvus risinājumus, vai kā piemērus to ir norādījis sūdzības iesniedzēji, bet arī tur tas izvērtējums nebūs ļoti detalizēts, bet saglabāsies tajās robežās, ko ir norādījuši sūdzības iesniedzēji un tad Cilvēktiesību tiesa ierasti iezīmē tādus pirmsšķietamus secinājumus, vai tie piedāvātie alternatīvie risinājumi būtu atbilstoši konvencijai un vai tie joprojām būtu valsts rīcības brīvības robežās.

Bet ir vēl viena lietu kategorija, kur atsevišķos gadījumos tiesa norāda uz iespējamiem alternatīviem risinājumiem un tā ir šaura lietu kategorija, kurā tiesai ir absolūti skaidra judikatūra, kur ir nepārprotama valstu prakse, kur faktiski pastāv Eiropas vienprātība un līdz ar to, kur valstīm rīcības brīvības robežas ir ļoti, ļoti šauras. Piemērs varētu būt lieta “Ždanovs un citi pret Krieviju”, kur bija sūdzība par to, ka Krievijā tika atteikta LGBT tiesību aizstāvošas organizācijas reģistrācija un Krievijas valdība argumentēja, ka reģistrācijas atteikums ir saistīts ar nepieciešamību novērst sociālo un reliģisko naidu, ko, iespējams, šādas organizācijas varētu ar saviem izteikumiem un publiskajiem pasākumiem veicināt. Uz ko Cilvēktiesību tiesa atbildēja, ka, jā, protams, sociāla un reliģiska naida novēršana ir leģitīms mērķis, taču šī mērķa sasniegšanai organizācijas reģistrācijas atteikums nav labākais līdzeklis. Tā vietā valstij būtu jāpievēršas tolerances veicināšanai valstī, izglītībai un uzsverot to, ka reģistrācijas atteikums, pamatojoties tikai uz organizācijas biedru seksuālo orientāciju, ir skaidra

diskriminācija pēc seksuālās orientācijas pazīmes, kur valstī nekādas principā rīcības brīvības nav šādu pamatojumu izmantot atšķirīgai attieksmei. Tātad, šādās lietās, kur valsts rīcības brīvība ir patiešām ļoti šaura, kur nav šaubu par Cilvēktiesību tiesas pieeju, Cilvēktiesību tiesa varētu norādīt indikatīvi iespējamās alternatīvas, bet, kā jau es iepriekš teicu, tie tiešām ir vairāk izņēmuma gadījumi.

Un savukārt salīdzinājumam, lietā “Savickis un citi pret Latviju”, kur Cilvēktiesību tiesa principā pievienojās valdības apsvērumiem, ka citu alternatīvu mazāk ierobežojošu līdzekļu, lai sasniegtu leģitīmo mērķi, proti, tie aizsargātu konstitucionālo identitāti un nodrošinātu kontinuitātes doktrīnu, šādu mazāk ierobežojošu līdzekļu nebija.

Tātad, mēģinot apkopot šos secinājumus, tiesas ieskatā valsts rīcības brīvība ir plaša, nosakot tiesības uz īpašumu ierobežojumu, šī rīcības brīvība ir jo īpaši plaša, ja ierobežojums ir vērsts uz to, lai aizsargātu valsts fundamentālās vērtības un mūsu ieskatā valsts valodas aizsardzība ir fundamentāla vērtība.

Otrs. Ja tiesa secinās, ka valsts vispār nav apsvērusi citus mazāk ierobežojošus līdzekļus, tad tas varētu norādīt uz trūkumiem procesā un izvērtējumā, un tas varētu būt iemesls, ka tiesa secinātu, ka ierobežojums nav samērīgs, nav atbilstošs Cilvēktiesību konvencijas prasībām. Savukārt pēc savas iniciatīvas tiesa ļoti reti norādīs uz iespējamiem mazāk ierobežojošiem pasākumiem.

Pēdējais, ko vēlos piebilst attiecībā uz Cilvēktiesību tiesas metodoloģiju samērīguma vērtēšanā, atšķirībā no Satversmes tiesas un Eiropas Savienības Tiesas, Cilvēktiesību tiesai būs vēl viens solis., jo Cilvēktiesību tiesā vērtējums nav abstrakts, tas būs attiecībā uz konkrēto personu. Tādēļ Cilvēktiesību tiesai visās ar īpašumtiesību ierobežojumu saistītās lietās solis ir pārbaudīt, vai konkrētai personai ar ierobežojumu nav radīts nesamērīgs slogs. Citiem vārdiem sakot, visnotaļ var veidoties situācija, ka sistēmiski no normatīvā viedokļa regulējums ir konvencijai atbilstošs, bet konkrētajā gadījumā šī regulējuma piemērošana ir radījusi sūdzību iesniegusajai personai nesamērīgu slogu. Piemērs varētu būt lieta “Dzirnīs pret Latviju” par labticīgo ieguvēju aizsardzību, kur tiesai, Cilvēktiesību tiesai, nebija šaubu, ka ir nepieciešams labot kļūdu, kuras rezultātā persona ieguva īpašumu, kas nebija pakļauts privatizācijai, bet konkrētajā gadījumā tā kā labticīgajam īpašniekam netika izmaksāta nekāda kompensācija, nebija iespējas šo kompensāciju saņemt, tad Cilvēktiesību tiesa secināja, ka konkrētajā gadījumā tas slogs ir bijis nesamērīgs, neskatoties uz to, ka sistēmiski varbūt arī problēmas no konvencijas viedokļa nebūtu.

Paldies. Tas no manas puses īsumā viss.

Esmu gatava atbildēt uz jautājumiem.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds tiesnesim Artūram Kučam jautājumu uzdošanai. Lūdzu!

A. Kučs.

Labrīt, Līces kundze! Paldies par jūsu izsmeļošo viedokli.

Es vēlētos nedaudz pakāpties atpakaļ uz ierobežojumu vispār īpašumtiesību, jo iepriekšējā tiesas sēdē bija arī diskusija, vai vispār pastāv ierobežojums.

Un mans pirmais jautājums būtu, vai, atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai komercdarbības veikšana uz licences pamata ietilpst īpašumtiesību tvērumā.

K. Līce.

Paldies.

No Cilvēktiesību tiesas viedokļa tiesības uz īpašumu aizsargā esošu īpašumu. Tās var būt gan ķermeņiskas, gan bezķermeņiskas lietas, tajā skaitā arī tiesības un ierasti Cilvēktiesību tiesas praksē licence tiek uzskatīta par tiesībām uz īpašumu un licences atņemšana būs uzskatāma par tiesību uz īpašumu ierobežojumu.

Cits jautājums ir, vai licences satura maiņa būtu tiesību uz īpašumu ierobežojums. To Cilvēktiesību tiesa, visticamāk, vērtētu konkrētās lietas faktu kontekstā, sākot ar to, vai persona, kura sūdzas par tiesību uz īpašumu iespējamu pārkāpumu, ir faktiski jau uzsākusi komercdarbību, kādi ir bijuši praktiskie soļi, praktiskie ieguldījumi, vai komercdarbības turpināšana ar jaunajiem nosacījumiem joprojām ir iespējama, vai tā ir iespējama tikai nelielā daļā, tas, manā ieskatā, būs atkarīgs no konkrētās lietas faktiem, bet, teiksim, lietā “Kraujas HES pret Latviju” Cilvēktiesību tiesa ir absolūti viennozīmīgi ir pateikusi, ka plānotā peļņa nav tiesības uz īpašumu, tās neietilpst konvencijas aizsardzībā un savukārt tāda leģitīmā paļaušanās ir cieši saistīta ar kaut kādiem objektīviem apsvērumiem, kādēļ šī paļaušanās varētu būt radusies... vai tas ir kāds tiesas ceļā panākts risinājums, kur personai ir iespēja panākt piedziņu sev par labu, līdz ar to tas uzsvars ir uz faktiskajām tiesībām un faktiski īpašumu, nevis uz kādu teorētiski nākotnē iespējamu.

A. Kučs.

Ja es varu vēl nedaudz precizēt. Drusiņ. Arī pētot... ECT judikatūru... protams, tad, kad atņem licenci... bet te mums nav strīds par to... arī Izglītības ministrija pagājušajā sēdē teica, ka principā notika maiņa, respektīvi, privātās augstskolas vairs nevarēja īstenot studiju programmas tajās valodās, kas neatbilda apstrīdētajam regulējumam. Vai tur no ECT judikatūras... arī ir tāda lieta kā “O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd v. Ireland”, kur tiesa arī pasaka, ka netika atņemta licence uzņēmumam, konkrētajā gadījumā man liekas, ka tās bija gliemenes, kuras viņi zvejoja, bet uz laiku tika apturēta tā darbība un tiesa tomēr saskatīja ierobežojumu. Cits jautājums ir par samērīgumu, tas jau ir tālāk, bet tie ierobežojumi... tos tiesa saskatīja.

Tāpēc mans jautājums... vai te tad būtu jāskatās, kā jūs teicāt, cik būtiski bija tie ierobežojumi, kādu ietekmi viņi atstāja varbūt uz katru konkrēto privāto augstskolu, vai mēs varam runāt tikai par gadījumiem, teiksim, ka augstskola vairs nevar... ka viņa ir spiesta likvidēties, izbeigt savu darbību un tikai tad būs īpašumtiesību ierobežojums vai arī tad, ja tā ietekme ir pietiekami būtiska uz augstskolas darbību... komercdarbību.

K. Līce.

Es teiktu, ka ierobežojums veidojas arī tad, ja ietekme ir pietiekami būtiska un augstskola var turpināt darbu, bet būtiski modificējot savu darbības modeli.

Jūsu pieminētajā Īrijas lietā tieši tā tas arī notika, ka Īrijas regulējums bija cieši saistīts ar Eiropas Savienības regulējumu... un patiesību sakot... to ierobežojumu konstatēšanai Cilvēktiesību tiesā tas sliekšnis ir salīdzinoši zems. Teiksim tā, nav nepieciešams pierādīt, ka komercdarbība vairs pilnībā nav iespējama, lai Cilvēktiesību tiesa pateiktu, ka ir bijis tiesību uz īpašumu ierobežojums.

A. Kučs.

Vēl viens jautājums... jūs jau atbildējāt uz vairākiem jau savā... Jā, es gribēju arī par alternatīvām varbūt paprasīt... jo, teiksim, arī skatoties jūs jau izklāstījāt to ECT pieeju, bet, ja es pareizi saprotu, tad ECT ieskatā, pat ja pastāv... tātad vismaz vienā lietā... man liekas, ka tas bija tajā "Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden", tiesa principā secina... jā, pastāvēja arī mazāk ierobežojoši līdzekļi, bet, ņemot vērā to mērķi, kas ir alkohola patēriņa samazināšana Zviedrijā un ņemot vērā to mērķi, tiesa tomēr uzskata, ka vienalga ir atbilstošs līdzsvars starp šīm interesēm panākt. Tātad, ja es pareizi saprotu, tad ECT ieskatā, pat, ja pastāvētu mazāk ierobežojoši līdzekļi, tas ne vienmēr ECT ieskatā noved pie nesamērīga rezultāta. Ja?

K. Līce.

Tieši tā. Valsts rīcības brīvības ietvaros varētu būt vairāki iespējamie līdzekļi mērķa sasniegšanai un Cilvēktiesību tiesai tas nebūs izšķirošs kritērijs, ka tikai vismazāk ierobežojošais, neskatoties uz kādiem citiem apsvērumiem, būtu atbilstošs konvencijai, jo šāda pieeja tad nebūtu savietojama ar samērīgumu un to valsts rīcības plašo brīvību, kur Cilvēktiesību tiesai nevajadzētu pārvērtēt faktus un to, kas ir konkrētās sabiedrības interesēs, tas Cilvēktiesību tiesas ieskatā primāri paliek valsts tiesu vai valsts iestāžu ziņā. Bet summējot atbildi... Jā. Pat ja ir cits iespējamais risinājums, tas nenozīmē pats par sevi, ka Cilvēktiesību konvencija ir pārkāpta, ja valsts šo citu risinājumu nav izmantojusi.

A. Kučs.

Pēdējais jautājums no manas puses. Tas drusciņ vairāk no Eiropas Savienības Tiesas un ECT mijiedarbības... Tātad, viens no argumentiem šajā lietā ir arī tāds, ka

apstrīdētās normas ierobežoja ārvalstu augstskolām, ja tā var teikt, ienākt Latvijā un piedāvāt augstākās izglītības pakalpojumus. Nu, Eiropas Savienības Tiesa ir pateikusi, ka tas ierobežo Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantu, kas sasaucas ar hartas darījumu darbības brīvību 16. pantu. Mans jautājums ir, vai no konvencijas viedokļa tiesa, Eiropas Cilvēktiesību tiesa, jebkad ir teikusi, ka tiesības uz īpašumu ierobežojums būtu arī, ja, teiksim, būtu pieteicēju ieskatā kāds regulējums, kas viņiem neļautu uzsākt komercdarbību... nu, teiksim, diskriminējošu attiecībā tieši pret viņiem. Vai pirmā protokola 1. pants to vispār neaptver šādu situāciju?

K. Līce.

Es, protams, nevaru simtprocentīgi apgalvot par visām Cilvēktiesību tiesas lietām, bet kopējais secinājums ir, ka uzņēmējdarbības uzsākšana kā tāda nav īpašums konvencijas izpratnē. Konvencija aizsargā esošu īpašumu. Tādēļ mēs varam runāt par licencēm, par jau nodibinātu klientu loku, bet tiesības iegūt īpašumu nav Cilvēktiesību konvencijas pirmā protokola 1. panta izpratnē.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Vārds jautājumu uzdošanai tiesnesei Jaurītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Paldies.

Mans jautājums arī būs saistīts ar šīm te alternatīvām. Jūs ļoti labi izstāstījāt par Eiropas Cilvēktiesību tiesas pieeju šajā te jautājumā par to, ka ir tā plašā valsts rīcības brīvība. Bet es jums gribu drusciņ lūgt iekāpt Satversmes tiesas tiesneša kurpēs... vai, teiksim, pieiet drusciņ akadēmiski. Kā jums šķiet, kā, lūk, Satversmes tiesai būtu jāvērtē šīs te lietas. Vai likumdevējam arī vajadzētu būt plašākai rīcības brīvībai šajā un līdz ar to arī Satversmes tiesa tik daudz nepieskarās tām alternatīvām... vai jūs domājat, ka Satversmes tiesai būtu šīm te alternatīvām jāpieskaras. Un tas ir tas, ko es... es domāju, ka jūs noteikti pārzināt arī Eiropas Savienības Tiesu praksi...tas, kur Eiropas Savienības Tiesa runā par tā kā tādu likumdevēja rīcības brīvību jeb tas, ko vāciski saka "Gestaltungsfreiheit".

Es nezinu, vai jūs sapratāt manu jautājumu...

K. Līce.

Paldies. Es ceru, ka es sapratu un es mēģināšu atbildēt no diviem aspektiem.

Vispirms, kā valsts pārstāvis Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Protams, ka valsts pozīcijas izskaidrošanai ļoti nozīmīgs ir Satversmes tiesas sniegtais vērtējums, tajā

skaitā arī par iespējamām alternatīvām. Līdzīgi kā Savicka lietā, tas ļauj pēc tam valdībai argumentēt, ka, ja tas, piemēram, nav bijis izvērtēts likumdevēja līmenī, tad tiesas kontroles līmenī tas ir bijis vērtēts. Kas savukārt ļauj Cilvēktiesību tiesai secināt, ka valsts rīcība ir apzināta, pamatota un tas ierobežojums nav radies nejauši vai, citiem vārdiem sakot, ka konkrētais ierobežojums nav izvēlēts nejauši, ka ir apzinātas alternatīvas, bet tie ir definēti iemesli, kādēļ ir izvēlēts šis risinājums. Jo tas ir... tas skan starp rindiņām no visām Cilvēktiesību tiesas lietām, ka Cilvēktiesību tiesa vēlas redzēt, ka valsts pamato savu rīcību. Valsts rīcības brīvība ir plaša, bet tas nenozīmē, ka valstij nav pienākuma skaidrot, kādēļ viņa rīkojas vienā vai otrā virzienā. No Cilvēktiesību tiesas viedokļa es teiktu, ka nebūs izšķiroša atšķirība, vai šis vērtējums ir teikts likumdevēja vai Satversmes tiesas līmenī, jo Cilvēktiesību tiesai tas būs valsts sniegts vērtējums.

Nākamā atbildes daļa, mēģinot iztēloties Satversmes tiesas darbu... Mana atbilde būtu – jā. Satversmes tiesai būtu jāapsver, vai bija alternatīvas. Tur, protams, man pietrūkst informācijas un zināšanu identificēt, vai tādas alternatīvas bija, tur es paļautos uz kolēģiem Izglītības un zinātnes ministrijā, bet manā ieskatā, ņemot vērā, ka pieteicēji jau ir norādījuši uz vairākām alternatīvām, zināmam vērtējumam par tām būtu jābūt.

Es ceru, ka es atbildēju. Paldies.

J. Briede.

Jā. Paldies, jūs atbildējāt. Paldies.

A. Laviņš.

Paturpinot šo aspektu. Zināmam vērtējumam par iespējamām alternatīvām Satversmes tiesas nolēmumā būtu jābūt. Sakiet, lūdzu, vai tam būtu jābūt arī tajā gadījumā, ja leģitīmajā mērķī ietilpst nacionālās konstitucionālās identitātes elements?

K. Līce.

Es teiktu, ka, jā. Šāda elementa esamība pati par sevi neatņem no vērtēšanas metodoloģijas kādus no elementiem. Tā, protams, piedod papildus svaru leģitīmajam mērķim un dod valstij lielāku rīcības brīvību, bet arī šim secinājumam būtu jāparādās, lai atkal tas gala rezultāts ir apzināts un ka tieši šī specifiskā leģitīmā mērķa, leģitīmā mērķa dabas dēļ, ierobežojumi, iespējams, ir pieļaujami plašāki, nekā, ja tas būtu kāds cits leģitīmais mērķis.

A. Laviņš.

Paldies. Vārds jautājumam uzdošanai tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā, labdien! Man viens jautājums saistībā... es nezinu, vai jūs esat klausījusies iepriekšējo tiesas sēdi... bet saistībā ar iepriekšējā tiesas sēdē izskanējušiem viedokļiem, kas attiecas uz īpašumtiesību tvērumu. Jūs šodien norādījāt, ja es pareizi pierakstīju, ka, lai identificētu, ko Konvencija aizsargā vai neaizsargā īpašumtiesību jomā, tad noteikti neaizsargā tiesības gūt peļņu. Tiesas sēdē ir izskanējuši viedokļi, ka konvencijai būtu jāaizsargā īpašumu tādā izpratnē, ka jābūt tiesībām atgūt ieguldījumus. Jūs arī teicāt, ka jābūt tiem nepieciešamā objektīviem kritērijiem, kā pateikt, kas ir tie kritēriji, ka īpašumtiesības tiek aizsargātas vai netiek aizsargātas ar konvenciju. Kā jūsu viedoklis varētu būt šajā lietā? Vai ieguldījumu atpelnīšana varētu būt šis objektīvi nosakāmais kritērijs, ka personai ir tiesības uz ieguldījumu aizsardzību, kā īpašumtiesību objektu? Paldies.

K. Līce.

Paldies. Man šķiet, ka šeit ir atšķirība starp pamattiesībām un tiesībām. Tiesības atgūt ieguldījumu – tās būtu tiesības, bet tās nav pamattiesības konvencijas izpratnē. Citiem vārdiem sakot, nav valstij pienākuma garantēt, ka persona atgūst ieguldīto. Jā, tās ir tiesības, kas izriet no... runa ir par ārvalstu ieguldījumiem un starptautiskajiem līgumiem, bet tās nav cilvēktiesības, pamattiesības, konvencijas izpratnē. Cilvēktiesību tiesa ir bijusi ļoti skaidra par to, kas ietilpst jēdzienā "tiesības uz īpašumu". Un, ja runa ir par nākotnē iegūstamu īpašumu, kas šajā gadījumā būtu peļņas jeb ieguldījumu atgūšana, tad Cilvēktiesību tiesa pieprasa šo kritēriju kā leģitīmā paļaušanās un tā leģitīmā paļaušanās nevis tikai subjektīvi, bet pamatojoties uz likuma normu vai pamatojoties uz tiesas spriedumu. Teiksim, tiesības iegūt pensiju nākotnē ir leģitīma paļaušanās, un tādēļ tās ir tiesības uz īpašumu. Plānotā peļņa nav tiesības uz īpašumu, jo tur nav šī objektīvā elementa, kas patiešām ļautu veidoties tai leģitīmajai paļāvībai, ka tādas tiesības būtu.

Līdz ar to mans secinājums – iespēja atgūt ieguldījumu nebūtu pamattiesības, Cilvēktiesību konvencijas izpratnē.

G. Kusiņš.

Paldies.

A. Laviņš.

Labi. Paturpinot kolēģa iesākto jautājumu, un jautājuma aspekts bija par tiesībām atgūt ieguldījumus, es labprāt pajautātu jums tādu pirmsšķietamu viedokli... protams, neko vairāk es arī nevaru prasīt šajā brīdī no jums, bet tāpat, izklāstot savu viedokli, vai... un pēc kādiem kritērijiem būtu nosakāms tas, vai pastāv īpašumtiesību ierobežojums, jūs minējāt, ka viens no aspektiem ir tas, ka... ir tas, vai licence tiek atņemta. Kolēģis jau norādīja, ka šajā lietā gluži šis aspekts nav relevant. Relevant ir

aspekts, ka licences saturs ir ticis mainīts. Un jūs minējāt, ka ierobežojums varētu būt konstatējams pie licences satura izmaiņām tad, ja komersanta komercdarbībai ir būtiski ierobežojumi... vai šīs izmaiņas būtiski ietekmē.

Un te nu es nonāku pie jautājuma, vai, jūsuprāt, augstskolas studijas programma noteiktā valodā, kā noteikts produkts, ar kuru augstskola var pelnīt, un, iespējams, atgūt ieguldījumus noteiktā laika periodā plāno, vai studiju programmas valodas lietošanas izmaiņas ir kaut kas, kas, jūsuprāt, pirmsšķietami, varētu tikt novērtētas kā būtisks komercdarbības ierobežojums, kas noved pie secinājuma, ka šādos apstākļos gan Satversmes tiesa, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa varētu... un es uzsveru, ka varētu... neko vairāk šobrīd... nonākt pie secinājuma, ka būtu saskatāms pamattiesību, un es runāju par tiesībām uz īpašumu, ierobežojums. Paldies. Pirmsšķietams vērtējums tikai no jums šobrīd.

K. Līce.

Jā. Pirmsšķietami mans secinājums būtu, ka Cilvēktiesību tiesa varētu saskatīt īpašumtiesību ierobežojumu, ar to saprotot kontroli pār īpašumu ierobežošanu, jo nacionālais regulējums ieviestu jaunus nosacījumus tam, kā persona var izmantot savu īpašumu.

Cilvēktiesību tiesai tālākā vērtējumā būtu nozīmīgi gan šo izmaiņu ieviešanas ātrums, paredzamība un apjoms, bet kā tas izvērtējuma sākumpunkts un skatoties, cik liberāli Cilvēktiesību tiesa pieiet jautājumam, ir vai nav ierobežojums... citiem vārdiem sakot, cik ļoti viegli tiesa secina, ka ir ierobežojums, ja mēs konstatējam, ka ir īpašums un licences esamība un vēlme veikt komercdarbību, tātad licences esamība jau pati par sevi norāda uz šo īpašumu nevis iespēju atgūt ieguldījumus, bet tieši licences esamība... tad mans pirmsšķietamais secinājums ir, ka, jā, Cilvēktiesību tiesa varētu nonākt pie secinājuma, ka ir ierobežojums, kas tad liek vērtēt tālāk leģitīmo mērķi un samērīgumu.

Es ceru, ka es atbildēju...

A. Laviņš.

Jā... tieši tā. Atbildi sapratu.

Vai tiesnešiem vēl būs citi jautājumi? Nebūs, paldies.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvēm... Vai būs jautājumi? Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Jā, es uzdošu dažus jautājumus un tad Elizabete Krivcova arī dažus.

Tā. Vispirms gribētu uzdot precizējošu jautājumu, būtībā turpinot jautājumu, kuru uzdeva tiesnesis Kučs.

Jūs norādījāt, ka konvencijas pirmā protokola 1. pants īsti neattiektos uz gadījumiem, ja persona tikai vēlas uzsākt komercdarbību uz licences pamata, nu, tad šajā gadījumā būtu... nu, vēlās uzsākt kādu studiju programmu tajā valodā, kuru mums

apstrīdētās normas vairs nepieļauj. Tajā pašā laikā jūs vairākkārt uzsvērāt to, ka konvencijas pirmā protokola 1. panta tvērumā ietilptu arī situācijas, ka personai ir, kā jūs teicāt, leģitīma paļaušanās uz kaut ko, ja tā prasījuma pamats ir atrodams likumā vai ir atrodams, piemēram, judikatūrā.

Un tad jautājums ir tāds. Pieņemsim, ka tās ir kādas juridiskas personas, kas veic privātās augstskolas darbību citā valstī, piemēram, Eiropas Savienības dalībvalstī. Un Augstskolu likums mums garantē tiesības dibināt augstskolu fiziskām un juridiskām personām, arī ārvalstu. Vai tad šajā gadījumā jūs attiecinātu to konvencijas pirmā protokola 1. panta tvērumu?

K. Līce.

Konvencijas pirmā protokola 1. pants negarantē tiesības uzsākt uzņēmējdarbību, negarantē tiesības iegūt īpašumu. Konvencijas 1. pants šajā ziņā ir daudz skaidrots tanī pašā “Kraujas HES pret Latviju” lietā, kur uzņēmējs sūdzējās, ka viņš vairs nevar īstenot savu projektu būvēt HES uz nelielas upes tādēļ, ka tur ir noteikts mikroliegums. Tur, protams, bija papildu elements, ka uzņēmējs nebija saņēmis būvatļauju un vispār nekāda komercdarbība vēl netika sākta, līdz ar to tas acīmredzami neietilpa tiesībās uz īpašumu, bet atskaites punkts Cilvēktiesību tiesai būs, vai jau ir esošs īpašums. Un tur droši vien mēs lavierējam starp abstrakto kontroli un konkrēta gadījuma vērtējumu... jo, iespējams, var būt situācija, kurā ir jau licence, ir jau programma akreditēta, citiem vārdiem sakot, kur konkrētajai personai jau tie paveiktie soļi komercdarbības uzsākšanai ir tik tālu... nu, līdz durvju atvēršanai augstākās izglītības iestādei, ka es neizslēdzu iespēju, ka var būt kādi individuāli gadījumi, kur Cilvēktiesību tiesa arī šādu situāciju uzskatīs par ietilpstošu konvencijas 1. pantā, bet vispārīgi tāda iespēja sākt kaut ko darīt netiks aizsargāta kā pamattiesība.

Un tur es vēlreiz vēlos atgriezties pie tās atšķirības starp tiesībām un pamattiesībām, jo arī pensiju lietā tā atšķirība starp tiesībām uz pensiju un tiesībām uz konkrētu pensijas apjomu varētu būt salīdzināma ar šo situāciju. Jā, ir tiesības uz pensiju abstrakti, pamatojoties uz likuma normu, bet tad konkrētais pensijas apjoms jau veidojas individuālā situācijā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies. Un man vēl tikai viens jautājums. Sakiet, vai jūs redzat kaut kādu atšķirību tieši tvērumam starp konvencijas pirmā protokola 1. pantu un Satversmes 105. pantu? Saistībā, protams, ar apstrīdētajām normām, saistībā ar tiesībām veikt komercdarbību. Ir kaut kāda atšķirība vai sakrīt, jūsuprāt?

K. Līce.

Lielā mērā sakrīt. Satversme, protams, var tikt tulkota paplašināti un konvencija piedāvā minimālo standartu, bet tādas fundamentālas atšķirības, kā, piemēram, tas ir

tiesībās uz taisnīgu tiesu, kur konvencija ir daudz, daudz šaurāka, manā vērtējumā šeit nav saskatāmas. Paldies.

I. Nikuļceva.

Paldies.

E. Krivcova.

Man ir viens jautājums par alternatīvu vērtēšanu. Gadījumā, pastāvot tai plašai valsts rīcības brīvībai, ja regulējums ir kazuistisks, pretrunīgs... vai to var tā kā attaisnot tā pastāvēšanu ar valsts rīcības brīvību, ka drīkst būt arī tur kazuistiska vai pretrunīga...

K. Līce.

Cilvēktiesību tiesai nav īsti kritēriju vai kazuistisks vai pretrunīgs regulējums kā tāds. Cilvēktiesību tiesai būs nozīmīga šī regulējuma piemērošana konkrētajā lietā, vai personai tas bija paredzams. Un man būs grūti spekulēt, vai un kā Cilvēktiesību tiesa tad izvēlētos vērtēt sistēmu kopumā. Es baidos, ka es nevarēšu jums sniegt precīzu atbildi, kādi varētu būt tiesas secinājumi.

E. Krivcova.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa, paldies.

Jūs pieskārāties savos paskaidrojumos leģitīmajam mērķim. Šajā sakarā man būtu jautājums. Kā jūs skatāties uz... pārzinot arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, vai varētu būt situācija, ka viens un tas pats ierobežojums, kas ir noteikts ar vienu tiesību normu, skar dažādas cilvēktiesības, kas ir aizsargātas ar konvenciju un Cilvēktiesību tiesa, pārbaudot šī ierobežojuma atbilstību vienai cilvēktiesībai, ir konstatējusi, ka šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis. Un mans jautājums: vai šādā situācijā, piemēram, izvērtējot šī paša ierobežojuma atbilstību citai cilvēktiesībai, Cilvēktiesību tiesa varētu nonākt... vai arī iepriekšējā praksē ir nonākusi pie secinājuma, ka citas pamattiesības kontekstā šim pašam ierobežojumam vairs nav leģitīma mērķa. Vai var būt tāda difference?

K. Līce.

Jā, tāda atšķirība var būt. Es uzreiz nepateikšu tīri par ierobežojumiem, bet ir Latvijas lietā "Andersena pret Latviju", kur vieni un tie paši fakti tiesas vērtējumā veido

konvencijas 6. panta pārkāpumu, bet neveido konvencijas 8. panta pārkāpumu. Tas bija jautājums par bērna prettiesisku nolaupīšanu un atgriešanu atpakaļ uz pastāvīgās rezidences valsti, kur tas, kā process tika organizēts Latvijas tiesā, Cilvēktiesību tiesas ieskatā neatbilda taisnīgas tiesas prasībām, tajā pat laikā šis process neradīja konvencijas 8. panta pārkāpumu.

S. Bērtaitis.

Jā, bet jūs sniedzāt atbildi par pārkāpumu kopumā. Bet es prasu tikai par vienu daļu, par šo te leģitīmo mērķi. Vai var būt atšķirības, ka vienam un tam pašam ierobežojumam, piemēram, vienas cilvēktiesības kontekstā ir leģitīms mērķis un citas cilvēktiesības kontekstā vairs nav leģitīma mērķa.

K. Līce.

Jā. Jo arī konvencijā tīri tekstuāli pantos atšķiras, kas ir pieļaujamie mērķi. Teiksim, tiesībām uz reliģijas brīvību ierobežojumi un leģitīmie mērķi ir atšķirīgi no tiesībām uz vārda brīvību un tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi. Tātad, jā. Var būt atšķirīgs.

S. Bērtaitis.

Labi. Paldies.

Un pēdējais jautājums. Izskatot ziņojumu jeb spriedumu Satversmes tiesa 2020. gada 11. jūnijā, definēja, ka Augstskolu likuma 56. panta trešajā daļā un pārejas noteikumu 49. punktā ietvertu pamattiesību ierobežojumu mērķis ir demokrātiskas iekārtas un citu personu tiesību aizsardzība. Vai, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesības tiesas praksi un tajā paustās atziņas, jūsuprāt, varētu, piemēram, nonākt pie secinājuma, ka Satversmes 105. panta izpratnē šim pašam ierobežojumam būtu cits leģitīmais mērķis? Jo jūs sākāt savus paskaidrojumus ar to, ka... iepriekšējā tiesas sēdē te izskanēja, ka it kā par leģitīmo mērķi nav šaubu. Tātad, jūs nācāt ar ziņu, ka varbūt kaut kādas zināmas šaubas šajā leģitīmajā mērķa formulējumā pastāv? Un tad es mēģinu saprast, kas ir cēlonis šīm šaubām.

K. Līce.

Es droši vien neprecīzi izteicos. Nav runa par šaubām... Mans mērķis, runājot par leģitīmo mērķi un sabiedrības interesēm, bija pievērsties jautājumam par leģitīmā mērķa dabu un tā saistību ar valsts pamatvērtībām kā Savicka lietā par kontinuitātes doktrīnu. Un ka šādu leģitīmo mērķu sasniegšanai valsts rīcības brīvība ir plašāka. Man pirmsšķietami nav iemesla domāt, ka leģitīmais mērķis, kas ir minēts 2020. gada spriedumā, nebūtu piemērots Satversmes 105. pantam un Konvencijas pirmā protokola 1. pantam, proti, ka tas nebūtu uzskatāms par vispārējās sabiedrības interesēm, kuru

aizsardzībai būtu nepieciešami ierobežojumi. Bet tas tad jau ir samērīguma vērtējuma jautājums.

Es ceru, ka es atbildēju.

S. Bērtaitis.

Skaidrs. Paldies.

A. Laviņš.

Jā. Paldies. Paldies, Līces kundze, par dalību šajā tiesas sēdē, par sniegto viedokli un sniegtajām atbildēm. Paldies. Lai jauka diena jums!

K. Līce.

Paldies.

A. Laviņš.

Tā... Cienījamie lietas dalībnieki, pieaicinātās personas ir uzklausītas. Šobrīd jautājums būtu par to, vai mēs varam pabeigt lietas izskatīšanu pēc būtības.

Jā... pirms par to lemjam, tiesnešiem vēl ir vairāki jautājumi lietas dalībniekiem.

Tātad, vārds jautājumu uzdošanai tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā, man būs pāris jautājumi. No sākuma pieteikuma iesniedzējiem.

Jautājums būtu tāds: vai jums ir zināms, vai apstrīdēto normu pastāvēšanas laikā bija kādas augstskolas, kas piedāvāja studiju programmas, teiksim, tajās valodās, kas nu tagad vairs nav atļautas, tikai ārvalstniekiem? Vai bija tādas studiju programmas? Vai jums ir zināms?

E. Krivcova.

Jā, es atbildēju. Iepriekšējā tiesas sēdē par to arī bija diskusija, ka Izglītības ministrija un augstskolas to saprata tā, ka tās, kas ir ārvalstniekiem, tur pieņem arī mūsu valsts pilsoņus. Un tā prakse bija tāda, ka programmas, kas bija domātas ārvalstniekiem, tur studēja arī mūsējie. Līdz ar to tāda nodalījuma nepastāvēja, tolaik Satversmes tiesa teica, ka tā interpretēt likumu gan nedrīkst un tāpēc tagad tas regulējums ir mainīts. Tāda ir faktiskā situācija.

A. Kučs.

Tas ir... proti, ja es varu precizēt... tad faktiski tur mācījās gan Latvijas rezidenti, gan arī ārvalstnieki.

E. Krivcova.

Jā, tieši tā.

A. Kučs.

Sapratu. Paldies.

I. Nikuļceva.

Es varbūt drīkstu mazliet piebilst... cik, protams, man ir šī informācija. Cik es zinu, tad bija augstskolās programmas, kuras bija mērķētas tieši uz ārvalstniekiem un par to liecina, piemēram, reklāmas kampaņas, kas bija citās valstīs, piedāvājot izglītību krievu valodā Eiropas Savienībā. Tā kā bija, jā, programmas, kas bija mērķētas tieši uz ārvalstniekiem, bet es, protams, piekrītu, ka faktiski tur varēja iestāties arī vietējie studenti. Un bija arī vairākas privātās augstskolas, kur atsevišķās programmās ļoti liels skaits procentuāli bija ārvalstnieki.

A. Kučs.

Vai jums ir zināms... ja es varu precizēt... tas notika klātienē vai tālmācībā šīs studiju programmas?

I. Nikuļceva.

Tā kā apstrīdētās normas tika pieņemtas 2018. gadā, tad, protams, pirms tam bija viss klātienē, tur ne bija ne tālmācība, ne arī kādas attālinātās mācības...

A. Kučs.

Paldies.

Tad man būs Saeimas pārstāvim pāris jautājumu.

Pirmais jautājums būtu tāds: vai, jūsuprāt, apstrīdētās normas radīja negatīvu ietekmi augstskolām uz viņu komercdarbību?

S. Bērtaitis.

Apstrīdētās normas... to sākotnējā redakcijā pieprasīja augstskolām modificēt studiju programmu pasniegšanas valodu un paredzēja termiņu attiecīgi pārejai uz šo jauno modeli. Iepriekšējā tiesas spriedumā, ko Satversmes tiesa pieņēma 2020. gadā, Satversmes tiesa citastarpā arī norādīja uz to, ka šis pārejas periods ir zināmā mērā problemātisks un ka viņš nenodrošina pienācīgu pāreju attiecībā uz tiem studentiem, kas varētu paņemt akadēmisko atvaļinājumu. Ņemot vērā, ka Satversmes tiesa savu spriedumu ir pieņēmusi un savu viedokli šajā jautājumā ir formulējusi, tad Saeima, protams, neapstrīd Satversmes tiesas secinājumu, ka attiecībā uz šo te pāreju studentiem un līdz ar to arī augstskolām varēja būt zināmas problēmas, kas ietekmētu viņu... Sakarā ar to, ka tika pieņemti grozījumi likumā un šis pārejas periods tika pagarināts,

tad Saeimas ieskatā šīs problēma, kas sākotnēji eksistēja, šo pārejas noteikumu formā ir novērstas uz šo brīdi.

A. Kučs.

Un, kāpēc es šo jautājumu uzdodu... Jo jūs pagājušajā tiesas sēdē teicāt, ka apstrīdētās normas neradīja ierobežojumu. Un tāpēc es arī prasu... jo, ja mēs paskatāmies uz Satversmes tiesas judikatūru... nu, kaut vai ātro pakalpojumu kredītu lietā... es nezinu, vai ir zināma tā lieta... Bet, tā īsi sakot, tur faktiski arī netika atņemta jau licence šiem ātrā pakalpojuma sniedzējiem, bet tika noteikts, ja es varu tā vienkārši izsakoties, griesti procentiem, cik daudz tātad viņi var saņemt procentus par ātro kredītu izsniegšanu un Satversmes tiesa arī teica, ka šinī gadījumā norma ierobežoja pieteikuma iesniedzēju tiesības veikt komercdarbību uz licences pamata, jo paredzēja viņiem nelabvēlīgākus nosacījumus. Nu, te es saprotu, ka jūs tomēr arī saskatāt to, ka tie nosacījumi bija nelabvēlīgāki.

S. Bērtaitis.

Jāsaka... nu, tad man ir jāprecizē, ka mana iepriekšējā atbilde, atbildot uz jūsu jautājumu, bija izteikta tieši saistībā ar Satversmes 112. un 113. pantu. Attiecībā uz 105.pantu, protams, ka, ja mēs runājam par esošiem studentiem un augstskolu tiesību sniegt šo izglītības pakalpojumu un saņemt atlīdzību no studentiem, ar kuriem jau ir noslēgts līgums, protams, ka bauda augstāku tiesisko aizsardzību... ir respektējams no Saeimas puses, bet kopumā, ja mēs raugāmies no esošās perspektīvas, tad Saeima tomēr uzstāj uz to, ka īpašumtiesību ierobežojums augstskolām ar apstrīdētajām tiesību normām nav konstatējams. Kā jau arī iepriekš tika minēts, tad... te mēs nevaram runāt par to, ka licence vispār vai akreditācija būtu kaut kādā mērā anulēta un ka augstskolas līdz ar to zaudētu šo te tiesību, ko viņas būtu ieguvušas iepriekš. Mēs arī nevaram runāt, ka licence būtu kaut kādā mērā apturēta uz kaut kādu periodu, arī par licences darbības apturēšanu es domāju, ka nevar runāt.

A. Kučs.

Es atvainojos... Es vienkārši varu papildināt, ka par to jau mums īsti strīda nav. Kā ātro pakalpojumu kredītlietā, viņi varēja turpināt komercdarbību, nevienam netika ne apturēta, ne atņemta licence... Mainīti ir noteikumi komercdarbībai.

S. Bērtaitis.

Komercdarbības joma un licencējamās jomas ne vienmēr savstarpēji sakrīt un līdz ar to tikai atsevišķi komercdarbības faktori ir licencējami.

Katrā ziņā licences nosacījumos, ja mēs runājam par akreditāciju un programmas licencēšanu, tad tur neparādās kā viens no noteikumiem šis valodas faktors. Līdz ar to mēs nevaram teikt, ka šie grozījumi likumā saturiski izmainītu šo

akreditācijas vai licencēšanas... šo te pašu publiski tiesisko aspektu, kāds viņš bija iepriekš piešķirts. Un tas, ka komercdarbība reglamentē daudz un dažādi tiesību akti, kuri var dinamiski mainīt savu būtību, faktiski ir ikdienišķa parādība un tiesību sistēmā ļoti bieži licencējamas komercdarbības noteikumi, kādā šo komercdarbību var sniegt, tiek mainīta, mainīti šie noteikumi un tas pats par sevi nenorāda uz īpašumtiesību aizskārumu. Tad drīzāk būtu jāvērtē arī, kā Līces kundze minēja, šis te būtiskuma aspekts, ciktāl ir būtiski ietekmēts. Bet konkrētajā lietā, ņemot vērā, ka augstskolu darbība kopumā nav ietekmēta būtiski nelabvēlīgā veidā tieši no komercdarbības perspektīvas, viņas joprojām var strādāt, viņas var īstenot attiecīgi studiju programmas, tad šis te aizskāruma būtiskums pilnīgi noteikti nenasniegtu to līmeni, kuru mēs varētu saukt jau par īpašumtiesību aizskārumu.

A. Kučs.

Paldies. Saprātu atbildi. Man būs vēl pāris jautājumu, es atvainojos...

Otrs jautājums būtu tāds par... mums arī bija pagājušoreiz neliela diskusija par Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantu un Satversmes 105. panta mijiedarbību. Man būtu tāds jautājums: vai Satversme, jūsuprāt, var paredzēt mazāku aizsardzības standartu nekā paredz Eiropas Savienības pamattiesību hartas 16. pants?

S. Bērtaitis.

Skaidrs, ka Satversmes 105. pantu ir jāinterpretē kopsakarā ar Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā un arī Eiropas Savienības normām. Šeit ir jāņem vērā, ka Satversmes 105. pants ir nacionālā līmenī definēta pamattiesība, ar noteiktiem vārdiem formulēta, līdz ar to nevar likt vienādības zīmi starp to normu, kā viņa definēta hartā un to normu, kā viņa ir definēta Satversmē. Tāpēc mēs... Saeimas viedoklis būtu tāds, ka Satversmes 105. pantu un šajā pantā ietvertu tiesisko saturu būtu jāinterpretē atbilstoši hartai un Eiropas Savienības tiesībām, bet tomēr varētu būt zināmas atšķirības attiecībā uz šo te saturu, kas ir ietverts 105. pantā. Par to es teiktu, ka varētu būt arī šaurāks tvērums.

A. Kučs.

Proti, jūs sakāt, ka Satversmes 105. pants varētu paredzēt mazāku aizsardzības standartu?

S. Bērtaitis.

Viņš varētu paredzēt atšķirīgu tiesisko standartu, ņemot vērā, ka šis formulējums 105. pantam ir nacionāls pēc būtības.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Vēl viens jautājums. Mēs arī šodien daudz runājam pa alternatīvām un pagājušoreiz jūs teicāt, ka 105. panta kontekstā nav alternatīvu, kas varētu to leģitīmo mērķi sasniegt.

Un varbūt vēl tāds jautājums... tas gan jau no tiesas priekšsēdētāja pagājušoreiz izskanēja, bet vairāk Izglītības ministrijai, bet es gribētu dzirdēt arī Saeimas viedokli, kāpēc, teiksim, augstskolu izglītības kvalitātes vērtējums un ieguldījums augstskolas internacionalizācijā nebūtu, teiksim, kritērijs, pēc kura varētu vērtēt, vai viņiem sniegt iespējas... nu, piešķirt tiesības akreditēt, pasniegt studiju programmas svešvalodās vai, teiksim, līdzīgi, kā tas ir Rīgas Juridiskajā augstskolā vai Ekonomikas augstskolā... kāpēc šis nebūtu mazāk ierobežojošs kritērijs arī attiecībā uz īpašumtiesībām 105. panta kontekstā?

S. Bērtaitis.

Šeit ir jāņem vērā, ka Augstskolu likuma 49. pantā bija ietverti pārejas noteikumi. Pēc būtības šie pārejas noteikumi ļāva augstskolām turpināt līdzšinēji uzņemtajiem studentiem to programmu, kādā viņa bija uzsākta, arī neatbilstošā valodā, ja mēs raugāties pret jauno tiesisko regulējumu. Līdz ar to īpašumtiesību aizsardzība attiecībā uz esošajiem studentiem tika jau nodrošināta ar šiem pārejas noteikumiem un šis alternatīvais līdzeklis nemaz nebija vajadzīgs tā iemesla dēļ, ka augstskolām bija iespējams pabeigt studijas ar esošajiem studentiem un gūt ienākumus, ja mēs raugāties uz to komercdarbības aspektu tieši 105. panta izpratnē. Savukārt attiecībā uz nākotnē uzņemamajiem studentiem, tad nu arī šeit ir pozīcija, ka šie nākotnes studenti... ar viņiem vēl nav šīs tiesiskās attiecības nodibinātas un līdz ar to apsvērt šo te alternatīvo līdzekli situācijā, kad mēs nevaram vispār runāt par zināmām augstskolas tiesībām uz ienākumu gūšanu no šādām nākotnes eventuālajām studijām, arī nebūtu piemērojams. Jo šis te alternatīvais līdzeklis, kā viņš tika definēts 2020. gada Satversmes tiesas spriedumā, viņš jau tika definēts kontekstā ar to pamattiesību ierobežojumu, kas ir attiecināts uz Satversmes 112. un 113. pantu.

A. Kučs.

Tam es piekrītu. Vienkārši tas jautājums bija...

S. Bērtaitis.

Un tā pozīcija ir bijusi konsekventa šajā lietā, ka 105. pants vispār netiek... nav ietekmēts... un līdz ar to, ņemot vērā, ka šāds ierobežojums neeksistē, tad nav nepieciešams arī vērtēt šos alternatīvos līdzekļus.

A. Kučs.

Jā, sapratu jūsu pozīciju. Paldies.

A. Laviņš.

Paturpinot tiesneša Artūra Kuča uzdoto jautājumu. Tātad, iepriekšējā tiesas sēdē izskanēja, ka šobrīd tas, cik plašs svešvalodu lietojums varētu būt pieļauts, organizējot un nodrošinot studiju programmas, ir atkarīgs arī no studiju virziena un studiju programmas novērtējuma. Ja tas ir teicams vai izcils, tad ir pieļaujams plašāks valodu lietojums. Sakiet, lūdzu, tajā laikā, kad spēkā bija apstrīdētās tiesību normas, šāds alternatīvs līdzeklis... kādā veidā tas tomēr liegtu sasniegt to pašu mērķi, leģitīmo mērķi, ko jūs norādījāt kā citu valodu lietošana, neļautu sasniegt leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē. Kas, jūsuprāt, pie šāda alternatīvā līdzekļa, kur studiju programmas ne valsts valodā vērtētu un ja tās atbilst "teicami" vai "izcili" novērtējumam, kā tas negatīvi, Saeimasprāt, ietekmētu leģitīmā mērķa, proti, valsts valodas pēc iespējas plašāku lietojumu augstākās izglītības jomā?

Vai uztvērāt manu jautājumu? Un es runāju par to laika posmu, kad spēkā bija apstrīdētais regulējums. Kā tas negatīvi varēja ietekmēt? Protams, kā tas negatīvi varēja ietekmēt leģitīmā mērķa sasniegšanu tādā pašā kvalitātē? Tas bija domāts.

S. Bērtaitis.

Jā, nu jāsaka tā, ka, ja mēs skatāmies uz šo iepriekšējo laika posmu, tad pieņemtajiem un sākotnēji apstrīdētajiem Augstskolu likuma grozījumiem bija nākotnes dimensija. Respektīvi viņi bija attiecināti uz nākotnes augstākās izglītības pakalpojumiem. Uz to brīdi, kad tika pieņemti šie likuma grozījumi, viņi neparedzēja tūlītēju darbību attiecībā uz tiem studentiem, kas bija uzsākuši studijas, līdz ar to šis te jautājums, kā jūs viņu uzdodiet... viņš nebija relevantas uz tiem studentiem, kas tajā brīdī bija nodibinājuši savas tiesiskās attiecības ar augstskolām un viņi varēja arī turpināt pilnīgi neskartā veidā no valodu perspektīvas šīs mācības pabeigt.

A. Laviņš.

Jā. Es, uzdodot šo jautājumu, šo aspektu ņēmu vērā attiecībā uz tiem studentiem, ar kuriem jau ir nodibinātas tiesiskās attiecības un pēc tam pārejas noteikums ir pagarināts, kas ļāva pabeigt studijas atbilstoši tai studiju programmas valodai, kas bija laikā, kad šīs tiesiskās attiecības tika nodibinātas, taču mans jautājums bija vērsts vairāk uz to, vai pēc tam, kad šie... vai tajā laikā, kad šie grozījumi bija pieņemti, objektīvi... pat ja šādi grozījumi bija... šāds regulējums bija, tā es teikšu... objektīvi nepastāvēja šāds alternatīvs līdzeklis, lai noteiktās studiju programmās, kas iekļaujas noteiktā studiju virzienā, augstskola pakļautu pati šādas studiju programmas izvērtējumam kompetentām valsts iestādēm un, ja saņemtu vērtējumu "teicami" vai "izcili", tā varētu īstenot studiju programmu vēl kādā citā valodā, nevis valsts valodā. Es vairāk biju domājis no šāda skatpunkta to jautājumu uzdodot, neattiecinot to tikai uz studentiem, ar kuriem jau bija tiesiskās attiecības nodibinātas, jo runa ir par to, cik būtiski tiek

ietekmēta komercdarbības veikšana uz noteiktas licences pamata. Tātad, joprojām jautājums par to, vai šis līdzeklis... kā šis līdzeklis negatīvi ietekmēja šā paša legītimā mērķa sasniegšanu tādā pašā kvalitātē.

S. Bērtaitis.

Jāsaka tā, ka iepriekš izskatot šo lietu 2020. gada tiesas sēdē, Saeima jau arī izteica... skaidroja šo atšķirīgo regulējumu, kas bija iekļauts attiecībā uz Rīgas Ekonomisko augstskolu un attiecībā uz Rīgas Juridisko augstskolu. Tolaik Saeima arī skaidroja, kāpēc šādas atšķirīgas valodas prasības ir noteiktas šīm divām augstskolām un savu paskaidrojumu saistīja ar to, ka šīm augstskolām ir darbības profils, augsta akadēmiskā kvalitāte un tāpēc arī ir noteikta šī atkāpe no valsts valodas lietošanas prasības un Satversmes tiesa savā spriedumā norādīja uz to, ka, ja šīm divām ir... vajadzētu sistemātisku modeli, kā izvērtēt. Uz to brīdi tad likumdevējs vērtēja un, piemēram, attiecībā uz šīm divām augstskolām, bija iestrādājis likumā atkāpes no valsts valodas lietošanas prasībām, balstoties uz šo izglītības kvalitātes novērtējumu, bet nu šie bija tādi divi kazuistiski gadījumi, viņi nebija uzlikti tādā kopējā vienotā sistēmā, kā tas ir izdarīts šobrīd ar grozījumiem Augstskolu likumā.

Bet atbildot varbūt uz to jūsu jautājumu... nu, man... arī šobrīd es nevaru formulēt tādu viennozīmīgu atbildi, kāpēc nevarēja to arī tolaik līdzekli attiecināt uz privātajām augstskolām. Līdz ar to man būtu... es nevaru noliegt to, ka arī tolaik teorētiski šāds modelis...

A. Laviņš.

Labi. Es paturpināšu šo pašu. Sakiet, lūdzu, vai tajā laikā, kad spēkā bija apstrīdētais regulējums, pastāvēja valstī tāda sistēma, kura pēc noteiktiem kritērijiem varēja efektīvi izvērtēt ikvienas privātās augstskolas studiju virzienu un studiju virzienā ietilpstošo studiju programmu kvalitāti? Pastāvēja tāda sistēma?

S. Bērtaitis.

Kopumā privāto augstskolu akreditācija un arī studiju programmu licencēšana lielā mērā iesaista vērtējumu par to, kāds ir šis izglītības pakalpojums no kvalitātes viedokļa. Protams, ne tādā formātā, kā tas ir šobrīd iestrādāts Augstskolu likumā. Un šie izņēmuma gadījumi, kas bija sākotnēji iestrādāti Rīgas Ekonomiskās augstskolas gadījumā un Rīgas Juridiskās augstskolas gadījumā, viņi nebija noteikti administratīvajā procedūrā, bet viņi bija noteikti likumdošanas procedūrā ar Saeimas attiecīgi pieņemtu likumu, līdz ar to, protams, ka šie te izņēmumi bija noteikti zināmā mērā ar tādu politisku pieeju, nevis varbūt ar tādu administratīvu procesuālu pieeju, kāds tas ir šobrīd paredzēts jaunajā Augstskolu likuma regulējumā.

A. Laviņš.

Kas ir tā būtiskākā vai būtiskākās atšķirības starp studiju virzienu un studiju programmas novērtējumu tajā laikā, kad spēkā bija apstrīdētās normas un šobrīd. Viena lieta, ko es nupat sadzirdēju, uz likuma pamata bija jau dots novērtējums divām augstākās izglītības iestādēm, bet vai vēl bija citi kādi būtiski atšķirīgi aspekti, ko Satversmes tiesa varētu ņemt vērā?

S. Bērtaitis.

Nu, attiecībā uz Rīgas Ekonomisko augstskolu un attiecībā uz Rīgas Juridisko augstskolu arī iepriekš tika norādīts, ka šīm divām augstskolām bija noteikta šī īpašā valodas lietošanas kārtība, ņemot vērā, ka šīs augstskolas bija izveidotas, ņemot vērā starptautisko sadarbību ar ārvalstīm. Tāpēc šis starptautiskās sadarbības elements arī bija lielā mērā klātesošs, nosakot šo izņēmumu. Bet attiecībā uz citām augstskolām, protams, ka nebija tāda izvērtējuma modeļa, kāds ir ieviests šobrīd.

A. Laviņš.

Jā... Jūs uzsverat, ka nebija ieviests tāds modelis, kāds šobrīd. Es gribu saprast, kas ir tas atšķirīgais, kāds ir šobrīd, no tā, kas bija tad. Viena lieta, kā es jau minēju, uz likuma pamata pats likumdevējs bija novērtējis divas augstskolas kā tādas, kurās var tikt lietota svešvaloda studiju programmās. Kas no vērtējuma sistēmas ir atšķirīgs tajā laikā, kad bija spēkā apstrīdētais regulējums un šobrīd, kā jūs uzsvērāt.

Kas ir tas būtiskais?

S. Bērtaitis.

Pamatā šī sistēma, tolaik tas bija likumdošanas ceļā izdarīts novērtējums un izdarīts... likuma līmenī noteikts, ka šis izņēmums ir piemērojams divām augstskolām, šobrīd šis novērtējums ir pārcelts jau administratīvā līmenī, respektīvi, to vairs nedara likumdevējs, bet to dara tādās tās iestādes, publiskās iestādes, kas uzrauga augstākās izglītības jomu un viņām ir noteikti administratīvi kritēriji, un likumdevējs tādā ir noteicis, ka tiek individuāli novērtēta katra augstskola, katra studiju programma, ir jāsaņem vērtējums "labi" vai "izcili". Tāpat, ir jau kaut kādas zināmu vērtējumu kategorijas sakārtotas, kas ir ieliktas. Tas ir tas pamats un pamatatšķirība, ka šobrīd šis vērtējums ir administratīvā procesa līmenī un viņš jau ir ar vairākiem likumdevēja precizētiem kritērijiem.

A. Laviņš.

Labi. Jūs minējāt, ka administratīvā procesa ietvaros šis vērtējums norisinās. Sakiet, vai Izglītības ministrijas ietvaros ir izveidota speciāla struktūrvienība, kas nodarbojas ar šādu kompetenci? Vai tas ir prasījis būtiskus vai nebūtiskus ieguldījumus šādas vērtēšanas sistēmas izveidē?

S. Bērtaitis.

Tas notiek... jā... šobrīd šis vērtējums tiek īstenots administratīvā procesa līmenī, ko es minēju... Es tagad uzreiz diemžēl uz tiesas jautājumu precīzi nevarēšu atbildēt tieši par šo te jaunās tiesību normas redakcijas piemērošanas administratīvo līmeni. Tad man būtu jāpaskatās precīzāk, jo es saprotu, ka šajā lietā strīds veidojās tieši par sākotnējo normas redakciju nevis par jauno redakciju. Par reālās normas piemērošanas aspektiem uzreiz tulītēju atbildi nevaru sniegt.

A. Laviņš.

Jā. Korekti... es sapratu. Es sapratu jūsu atbildi, ir nepieciešams laiks to pārbaudīt. Paldies.

Tātad, cienījamie lietas dalībnieki! Šajā brīdī tiks izsludināts pārtraukums līdz pulksten 13.00. Pēc tam, kad atgriezīsimies pēc pārtraukuma, tad vispirms lemsim jautājumu, vai varam pabeigt lietas izskatīšanu pēc būtības un, ja tā, tad pāriesim pie tiesu debatēm.

Šobrīd pārtraukums līdz pulksten 13.00

(Pārtraukums.)

A. Laviņš.

Turpinām tiesas sēdi.

Vispirms pievērsīsimies Saeimas pārstāvja atbildei uz jautājumu, kas tika uzdots pirms pārtraukuma. Vai būs atbilde? Bija laiks pārdomāt šo jautājumu un būs atbilde?

S. Bērtaitis.

Jā, īsi varu noraksturot, ka tātad kvalitātes novērtējums šobrīd saskaņā ar jaunajām Augstskolu likuma normām, notiek studiju virzienu akreditācijas ietvaros. Un šis process ir reglamentēts Ministru kabineta noteikumu līmenī ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 793 "Studiju virzienu atvēršanas un akreditācijas noteikumi", kur ir vairākas institūcijas iesaistītas, bet primāri šo te primāro novērtējumu veic Akadēmiskās informācijas centrs, ņemot vērā augstskolu iesniegto informāciju. Tātad, šie Ministru kabineta noteikumi ir tie, kas reglamentē, kā tiek izvērtēts administratīvā līmenī.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Jautāšu tiesnešiem, vai vēl būs kādi papildu jautājumi? Jā, vārds tiesnesim Jānim Neimanim. Lūdzu!

J. Neimanis.

Es izmantošu izdevību pavaicāt pieteikuma iesniedzēju pārstāvēm. Es sapratu, ka pašā sākumā jūs minējāt, ka lieta, ka kāds varētu atnākt un Latvijā sākt nodarboties ar šo komercdarbību apstrīdētā regulējuma spēkā esamības laikā vairāk netiek tā kā uzturēts. Vai es pareizi to sapratu? Jo šajā laikā neviens arī nav īsti nācis. Un tad tā ir abstraktā tiesību normu kontrole pēc deputātu pieteikumu... Tad ir jautājums, vai šajā daļā tiesai tad ir jākoncentrē sava uzmanība uz šo jautājumu atbildot, jo, teiksim, vaicājot šodien Līces kundzei viedokli, jūs atkal pieskārieties tam... ja kāds nāktu, vai tad būtu tur aizskārums un tā... Tad varbūt jūs varat noprecizēt, pieteikumā jūs arī esat rakstījuši par to, ka tajā aspektā, ja kāds ierastos Latvijas tirgū, tad rastos tas aizskārums.

I. Nikuļceva.

Jā, paldies par jautājumu.

Man tomēr laikam jāsaprot, ka mēs varbūt neesam īsti precīzi saprastī, jo mēs uzturam pieteikumu... nu, ja var tā nodalīt... tad abās šajās daļās. Tātad, gan tajā daļā, kas attiecas uz privātajām augstskolām, kuras jau faktiski ir licencētas un akreditētas, gan arī tajā daļā, kas attiecas tikai uz tām personām, kuras, iespējams, vēlas uzsākt darbību Latvijas tirgū, sniedzot šos te izglītības pakalpojumus – studiju programmas.

Un, jā, es varu tam arī sīkāk pieskarties debatēs. Bet mūsu ieskatā Satversmes 105. pants ir interpretējams gan kopsakarā ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, gan īpaši kopsakarā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantu un Eiropas Savienības Tiesas judikatūru. Un tad es vēlos atgādināt to, ka šis Līguma par Eiropas Savienības darbību pants paredz, ka brīvība veikt uzņēmējdarbību ietver tiesības sākt un izvērst darbības un tā tālāk... Tātad, kā jūs pareizi norādījāt, šajā gadījumā tas ir deputātu pieteikums, abstrakts pieteikums, līdz ar to, jā, mēs uzskatām, ka arī šis te personas ietilpst tajā vērtēšanas tvērumā un Satversmes 105. pants garantē komercdarbības brīvību arī šādā plašākā ietvarā, kā iespēju uzsākt fiziskām, juridiskām personām valstī un arī ārvalstu fiziskām un juridiskām personām, kā to garantē Augstskolu likuma 8. panta pirmā daļa. Ir tiesības dibināt augstskolas un līdz ar to tas attiecas uz komercdarbības brīvību.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Ja tiesnešiem citu jautājumu nav, vaicāšu pieteikuma iesniedzēju pārstāvēm, vai varam pabeigt lietas izskatīšanu pēc būtības, jūsuprāt?

I. Nikuļceva.

Jā. Varam pabeigt, jā.

A. Laviņš.

Saeimas pārstāvim?

Labi. Lietas izskatīšana pēc būtības tiek pabeigta. Pārejam pie tiesu debatēm.

Tiesu debatēs vispirms vārds pieteikuma iesniedzēju pārstāvēm, jums tiek piešķirtas 30 minūtes tiesu debatēs.

Tāpat arī Saeimas pārstāvim būs piešķirtas 30 minūtes tiesu debatēs.

Lūdzu! Vārds pieteikuma iesniedzēju pārstāvēm.

I. Nikuļceva.

Vai es varu sākotnēji izteikt lūgumu lūgt piešķirt mums aptuveni 50 minūtes abām?

A. Laviņš.

Netipiski... netipiski ilgs laiks tiesu debatēm... Labprāt uzklausītu, kas tam par iemeslu?

I. Nikuļceva.

Jā, mūsu ieskatā tomēr diezgan sarežģīta lieta, ir jautājums par Satversmes 105. panta interpretāciju šādā aspektā. Nu, mūsu ieskatā Satversmes tiesas judikatūrā nav tik izvērsti analizēts, ir arī skatāms kopsakarā ar Eiropas Savienības tiesībām un, jā, protams, arī ar konvenciju un mēs arī esam divas pārstāves, esam gatavojušās izteikties 20-25 minūtes... 20 minūtes ir pats minimums... Tā kā... jā... ir iesaistīti gan procesuāli jautājumi, gan tiesiskā palāvība, gan arī pamattiesības... tāpēc mēs vēlētos izteikties mazliet izvērstāk.

A. Laviņš.

Labi... Satversmes tiesā tā ir ierasta lieta, ka sarežģītas lietas tiek skatītas... un daudzas tiesību normas tiek... un ne tikai viena tiesību norma tiek apstrīdēta... Es tomēr aicināšu jūs iekļauties 40 minūtēs, tas arī izskanēja no jums, ka minimāli 20 minūtes katrai no jums debašu runa ir sagatavota. Ļausim arī jums izteikt... Protams, Saeimas pārstāvim ir līdzīgi noteikumi, tāpat jums būs arī piešķirtas šīs pašas 40 minūtes.

Tāpat, tiesas sēžu sekretārei lūgums... lai būtu iespēja orientēties, cik ir atlicis laiks, jums arī būs iespēja vērot, cik tad ir laiks palicis...

Lūdzu, vārds debatēs.

I. Nikuļceva.

Paldies.

Godātā tiesa!

Vispirms, protams, ka pieteikuma iesniedzēji lūdz tiesa turpināt tiesvedību šajā lietā, vērtēt pēc būtības apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. un 105. pantam un,

protams, kas ir būtiski, ka lūdz atzīt apstrīdētās normas pa spēkā neesošām tieši no izdošanas dienas.

Un es arī uzturu spēkā visu to pamatojumu, kas ir norādīts pieteikumā, ko mēs norādījām arī mutvārdos, sniedzot paskaidrojumus un ne tikai šajā lietā, bet arī lietā pirms sadalīšanas ar numuru 2019-12-01, neatkārtojot šo pamatojumu, bet uzturot to spēkā.

Un tad tālāk, es tāpat kā sniedzot paskaidrojumus sākumā, es pavisam īsi pievērsīšos procesuālajiem jautājumiem, tad runāšu par tiesisko paļāvību un tad tālāk sākšu runāt par Satversmes 105. pantu un turpinās Elizabete Krivcova.

Tad pieskaroties procesuālajiem jautājumiem, tā kā es mutvārdos sniedzot paskaidrojumus, sniežu diezgan izvērstu pamatojumu un nesaklausīju daudz būtisku iebildumu no Saeimas puses.

Tad neatkārtos... uzturot spēkā šo te pamatojumu un tikai pavisam īsi norādot, ka manā ieskatā Saeimas atsauce, Saeimas viedoklis, atsaucoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, kas ļauj izbeigt tiesvedību, jo apstrīdētās normas ir zaudējušas spēku, ir ļoti formāls viedoklis, ļoti formāla atsauce, jo tiek ignorēts saturiskais aspekts, proti, tas, ka strīds lietā turpina pastāvēt, ko ir arī Satversmes tiesa savā judikatūrā norādījusi, ka tiesvedība nav izbeidzama, ja strīds turpina pastāvēt. Un strīds turpina pastāvēt daudzu apstākļu dēļ, bet jo īpaši tāpēc, ka privātajām augstskolām ir ļoti būtiski, lai apstrīdētās normas tiktu atzītas par spēkā neesošām tieši no izdošanas dienas, ko arī pieteikuma iesniedzējs lūdz vērtēt.

Un arī vēlos norādīt uz to, ka Augstskolu likuma 2021. gada 8. aprīļa grozījumi nenovērš apstrīdēto normu neatbilstību Satversmei. Pirmkārt, ja mēs runājam par Augstskolu likuma 56. panta saturu, tad šie te grozījumi, kas tika veikti Augstskolu likumā, nekādā veidā nemaina šo regulējumu attiecībā uz tām valodām, kas nav Eiropas Savienības valodas un arī attiecībā uz Eiropas Savienības valodu plašāku lietojumu šie te grozījumi ir ārkārtīgi minimāli un mūsu ieskatā nenovērš neatbilstību Satversmei. Sīkāk tam es nepieskaršos, jo par šo ir ierosināta atsevišķa lieta Satversmes tiesā.

Un arī pārejas noteikumu 49. punkta norma, kas nosaka, ka pēc 2019. gada 1. janvāra studējošo uzņemšanas studiju programmās ar īstenošanas valodu, kas neatbilst likuma 56. panta trešās daļas nosacījumiem, nav atļauta. Arī tā ir palikusi tieši tādā pašā redakcijā. Līdz ar to mēs nevaram uzskatīt, ka šie 2021. gada 8. aprīlī veiktie grozījumi novērstu neatbilstību Satversmei. Tieši pretēji. Pēc būtības es teiktu, ka šī norma vēl arvien ir spēkā esoša, jo Saeima ir vēlreiz viņu pieņēmusi tieši tādā pašā redakcijā, līdz ar to saturiski tas teksts vispār nav zaudējis spēku.

Un, jā... arī vēlos vērst uzmanību uz to, ka atbildot uz jautājumiem gan Saeimas pārstāvis, gan Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvji atzina to, ka šie 2021. gadā veiktie grozījumi Augstskolu likumā tika sagatavoti un veikti Saeimā tikai un vienīgi vērtējot jautājumus, kas ir saistīti ar tiesībām uz izglītību un akadēmisko brīvību un

netika nekādā veidā vērtēts tas, kādi grozījumi būtu nepieciešami likumā, lai nodrošinātu atbilstību Satversmes 105. pantam tātad par komercdarbības brīvību.

Un pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka apstrīdēto normu atbilstība Satversmei ir vērtējama tieši šajā lietā, turpinot tiesvedību.

Nu, un tālāk pieskaroties jau pie tiesiskās paļāvības... pavisam īsi atgādināšu, ka tā izriet no Satversmes 1. panta, kas aizsargā likumību, pamatotu un saprātīgu paļāvību, kas varēja rasties personai. Un atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai, lai izvērtētu, vai tiesību norma, kas noteic atkāpšanos no personai piešķirtām tiesībām atbilst šim principam, tad jāvērtē, vai ir radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu un vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp personas tiesiskās paļāvības aizsardzību un sabiedrības interešu nodrošināšanu. Tas var izpausties kā pārejas periods vai arī kā kompensācija.

Un vēlos uzsvērt, ka ne vien studentiem, kas varbūt vairāk tika vērtēti iepriekšējā lietā, bet arī tieši privātajām augstskolām, bija izveidojusies aizsargājama, saprātīga, likumīga tiesiskā paļāvība ilgstošā laika periodā.

Es vēlos uzsvērt to, ka privāto augstskolu darbība ir licencēta un akreditēta darbība un jau licencēšana dod tiesības uzņemt studentus. Tātad, pat nerunājot par akreditāciju, kas arī, protams, studiju programmas ir akreditētas, licencēšana viena pati jau dod tiesības uzņemt studentus.

Es noteikti nepiekrītu Saeimas pārstāvja norādītajam par to, ka licencēšana nenotiek konkrētā valodā. Licencēšana ir cieši saistīta ar konkrētu valodu, to nosaka Ministru kabineta noteikumi par licencēšanas kārtību, tātad ir Ministru kabineta noteikumi "Studiju programmu licencēšanas noteikumi", pašlaik spēkā ir izdotie 2018. gada 11. decembrī ar numuru 795, spēkā no 2019. gada 1. janvāra. Pirms tam bija spēkā citi noteikumi ar numuru 408, manuprāt.. Tātad, šo Ministru kabineta noteikumu pielikumā ir licence, kā tā izskatās un ir ļoti skaidri norādīts, ka licencē norāda studiju programmas īstenošanas valodu. Gan tas bija iepriekš šāds regulējums, gan arī pašlaik spēkā esošais.

Līdz ar to studiju programmu īstenošana notiek... licencēšana un īstenošana notiek konkrētā valodā. Un tā nav, kā varēja saprast no Saeimas teiktā, ka tiktu studiju programma licencēta un tad to varētu īstenot dažādās valodās. Nu, tas neatbilst mūsu tiesiskajam regulējumam. Un līdz ar to privātajai augstskolai radās tiesiskā paļāvība uz to, ka tā varēs īstenot studiju programmu tieši šajā valodā, kurā ir izsniegta licence, kurā studiju programma ir licencēta un akreditēta.

Un, jā... es diemžēl nepiekrītu tam, ka šeit iet runa par licences nosacījumu maiņu. Nu, nē. Es uzskatu, ka šeit saturiski mēs runājam tieši par licences atņemšanu. Licence ir izdota studiju programmas īstenošanai konkrētā valodā.

Nu, kā mēs zinām... tad šajā lietā apstrīdētais pārejas noteikumu 49. punkts jau no 2019. gada 1. janvāra liedz uzņemt studentus šajās te licencētajās programmās un akreditētajās, uz ko augstskolām bija izveidojusies tiesiskā paļāvība.

Nu un tad tālāk ir jāvērtē, vai ir noteikts saprātīgs pārejas periods vai varbūt ir paredzēta kompensācija. Nu, manā skatījumā saprātīgs pārejas periods nav noteikts. Es vēlreiz vēlos uzsvērt to, ka iepriekšējā lietā vairāk tika vērtēts šis pārejas periods attiecībā uz studentiem, bet šajā lietā tas ir vērtējams tieši attiecībā uz privātajām augstskolām. Un likums tika pieņemts 2018. gada 4. jūlijā un stājās spēkā 2019. gada 1. janvārī. Pārejas noteikumu 49. punkts jau no 2019. gada 1. janvāra liedz studējošo uzņemšanu tātad šajās programmās, kur valoda vairs neatbilst likuma prasībām. Tad, ja mēs vērtējam no likuma pieņemšanas brīža, ir mazāk kā seši mēneši, ja no spēkā stāšanās brīža, tad nav vispār pārejas perioda.

Un studiju programmu īstenošana citā valodā ir saistīta ar diezgan būtiskiem ieguldījumiem, kas ir gan akadēmiskā personālā, gan dažādās literatūrās, dažādās datorprogrammās, arī reklāmas un informācijas kampaņas... Ņemot vērā to, ka augstskolas, iespējams, ir ļoti daudz ieguldījušas un varbūt ir paspējušas uzņemt tikai vienu reizi studentus šajā programmā vai varbūt pat nav paspējušas uzņemt vispār, licencēšana un akreditācija studiju programmu izveidei ir pietiekami dārga, tad nekādā gadījumā, manuprāt, tik īss periods nevar tikt atzīts par samērīgu pārejas periodu.

Un es noteikti arī nepiekrītu Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvju norādītajam, ka reforma esot notikusi 20 gadus. Tā reforma, kas bija par valodu lietojumu, tā, manuprāt, attiecas uz skolām, uz vispārējo izglītību un ne uz augstāko izglītību. Tātad, nav nekādu pierādījumu, nav nekādu norāžu ne normatīvos aktos, ne politikas dokumentos, ka attiecībā uz privātajām augstskolām šī reforma būtu bijusi jau ilgstoši plānota. Un arī vēlos norādīt, ka Satversmes tiesa lietā Nr. 2019-12-01, 13.2. punktā norādīja, ka pirms apstrīdēto normu pieņemšanas jau bija diskusijas, nevis uz to, ka būtu ilgstoši jau plānota reforma.

Nu, manā ieskatā šim pārejas periodam kā minimums bija jābūt salāgotam ar studiju programmu akreditācijas laiku, tātad tad, kad tika pieņemtas apstrīdētās normas, tika akreditētas studiju programmas nevis virzieni, kā tas ir pašlaik un tas bija līdz sešiem gadiem.

Līdz ar to uzskatu, ka nav noteikts samērīgs pārejas periods un droši vien nav strīda par to, ka, protams, valsts arī nav noteikusi kompensācijas privātajām augstskolām. Nu, tad manā ieskatā ir pārkāpts tiesiskās paļāvības princips.

Un atlikušajā laikā es pieskaršos pēc iespējas īsāk Satversmes 105. panta tvērumam un tad tālāk turpinās Elizabete jau pēc būtības par ierobežojumu.

Protams, es piekrītu tam, ka Satversmes 105. pants tekstuāli paredz tikai tiesības uz īpašumu, bet mūsu ieskatā šis pants ir jāinterpretē gan kopsakarā ar Eiropas Savienības tiesībām, gan, protams, arī kopsakarā ar Eiropas Cilvēktiesību un

pamatbrīvību konvenciju un arī ar atbilstošo tiesu judikatūru un arī atbilstoši Satversmes tiesas pašas judikatūrai, ka Satversme nevar nodrošināt zemāku tiesību aizsardzības līmeni, kā to paredz starptautiskie cilvēktiesību dokumenti. Un līdz ar to es arī noteikti nepiekrītu tam, ka Satversmes 105. pants paredzētu kādu šaurāku aizsardzību, kā to paredz Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pants.

Nu un vispirms arī pati Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Satversmes 105. pants arī aizsargā tiesības veikt komercdarbību uz licences pamata, tas ir norādīts arī spriedumā pēc būtības šajā lietā ar numuru 2019-12-01 pirms lietu sadalīšanas un arī spriedumā ar numuru 2019-05-01 ir norādīts, ka pat tad, ja personai izsniegtā licence nav atsaukta, bet komercdarbība tiek traucēta tādējādi, ka pēc būtības tiek atņemta tai izsniegtās licences jēga, nu, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu šis secinājums ir izdarīts, arī tad notiek iejaukšanās Satversmes 105. pantā garantētajās tiesībās.

Un jau atbildot uz tiesneša Neimaņa jautājumu es uz to norādīju... tā tad mūsu ieskatā arī šis Satversmes 105. pants garantē tiesības ne tikai jau pastāvošām privātām augstskolām, kuras ir licencētas un akreditētas, tā tad, manuprāt, pēc būtības šeit saturiski iet runa par licences atņemšanu, bet arī tikai tām personām, kuras vēlētos uzsākt šāda veida komercdarbību. Un šo secinājumu es izdaru pamatojoties gan uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, gan arī pamatojoties uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru.

Un... kā man šķiet, ka man laikam vēl ir ļoti maz laika palicis...

Tad es burtiski vēl vienu teikumu tikai. Tad gribu norādīt to, ka arī Kristīnes Līces pieminētajā Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmumā lietā par "Kraujas HES" tika norādīts, ka ir aizsargājama arī tā leģitīmā paļaušanās, ne tikai faktiskas īpašumtiesības, un attiecībā uz Eiropas Savienības tiesībām jau norādīju uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantu, kas norāda arī uz tiesībām uzsākt uzņēmējdarbību, nu ne tikai turpināt.

Nu, līdz ar to uzskatu, ka apstrīdētās normas iejaucas Satversmes 105. pantā garantētajās pamattiesībās.

Un tad tālāk turpinās Elizabete...

E. Krivcova.

Jā, tā tad es turpināšu par ierobežojumu... par tā nepieciešamību un atbilstību.

Tiesas sēdē mums norisinājās diskusija par metodoloģiju, kādēļ ir jāvērtē tiesību ierobežojums un, mūsaprāt, tā atziņa ir, ka tā ir izmantojama tradicionālā metodoloģija, ka ierobežojumam ir jābūt noteiktam ar likumu, tam ir jābūt leģitīmam mērķim un tam ir jābūt samērīgam.

Par to liecina arī Eiropas Cilvēktiesību, Eiropas Savienības un arī pašas Satversmes tiesas prakse. Jau šodien pieminētajā lietā "Savickis un citi pret Latviju",

kur tiesa tieši konstatēja valsts konstitucionālo identitāti kā aizsargājamo leģitīmo mērķi un ļoti būtisku apsvērumu, tiesa neatbrīvoja valsti no nepieciešamības vērtēt samērīgumu un detalizēti to izvērtēja sprieduma 201., 219. punktos. To apstiprināja arī Kristīne Līce un tas secinājums būtu tāds, ka, jā, alternatīvu nepieciešamība, samērīguma izvērtējums ir jāveic un vislabāk to darīt nacionālajā līmenī, tātad, Satversmes tiesā.

Līdzīgs ir arī Eiropas Savienības tiesas viedoklis. Atkal šeit valsts valodas aizsardzība ir atzīta par nacionālās identitātes sastāvdaļu un leģitīmo mērķi, kas var pamatot cilvēktiesību ierobežojumu, bet arī tam ir jābūt nepieciešamam leģitīmam mērķim un samērīgam ar to. Tas ir arī tiesas sprieduma rezumējošajā daļā. Savukārt sprieduma 65. punktā Eiropas Savienības tiesa norādīja, ka iedibinātā judikatūras atziņa ir tāda, ka brīvības veikt uzņēmējdarbību ierobežojums var tikt pieļauts vienīgi ar nosacījumu, ka tas ir gan attaisnojams ar kādu primāru vispārēju interešu apsvērumu, gan atbilst samērīguma principam un tas savukārt nozīmē, ka šis ierobežojums ir piemērots, lai saskanīgi un sistemātiski nodrošinātu izvirzītā mērķa īstenošanu un tā, ka tas nepārsniedz to, kas ir nepieciešams šā mērķa sasniegšanai.

Un kā norādīja mums Eiropas Savienības Tiesa šajā lietā, vislabāk to izvērtējumu... samērīguma izvērtējumu ir jāveic nacionālajai Satversmes tiesai, kas daudz labāk saprot gan to aizsargājamo interesi, gan arī situāciju uz vietas.

Norādīšu arī uz pašas Satversmes tiesas spriedumu sadalītajā lietā Nr. 2019-12-01 par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 112. un 113. pantam. Tur Satversmes tiesa atkal pieturējās pie ierastās metodoloģijas un atzina akadēmiskās brīvības ierobežojumu par nesamērīgu. Tāpēc, mūsuprāt, arī šeit ir jāturpina vērtēt pamattiesību ierobežojums pēc tradicionālās metodoloģijas.

Šeit no vienas svaru kausa puses mums ir valsts konstitucionālā identitāte, otrajā mums ir pamattiesības un pamattiesības pieder pie jebkuras demokrātiskas valsts kodola un arī pie identitātes. Un tiesības uz īpašumu nav izņēmums. Tiesības uz īpašumu aizsargā ne tikai individuālo labumu, bet arī tā ir cilvēka autonomijas izpausme un tā veido brīvu ekonomiku. Tā ir daļa no brīvas valsts, ka cilvēki arī materiāli ir patstāvīgi un paši spēj lemt par sevi. Komercedarbības brīvībai arī ir konstitucionāla vērtība, jo mēs esam daļa no Eiropas Savienības un kopīgais tirgus ir balstīts uz četrām pamatbrīvībām ekonomiskajā jomā. Tāpēc tas arī ir ļoti svarīga daļa no mūsu valsts konstitucionālās iekārtas un uzbūves.

Ja mēs runājam par augstskolu gadījumu, tad tiesības uz īpašumu – tas ir augstskolu darbības finansiālais pamats. Tas ir cēls mērķis darboties augstskolu jomā, tur ir daudz valsts prasību, bet tam vienmēr ir vajadzīgs tas finansiālais pamats. Jāsaka, ka gadiem ilgi likumdevējs nespēja nodrošināt pietiekamu finansējumu studijām un zinātnei. Tas arī negatīvi ietekmēja valsts valodu, kultūru un zinātņi valstī. 2020. gadā Satversmes tiesa lietā 2019-22-01 ir pārliecinājusies par to, ka vairāku gadu garumā

valsts nevar nodrošināt pieprasīto un prasīto finansējumu zinātnei. Līdz ar to pieaug Satversmes 105. panta nozīme. Tā ir iespēja sabiedrībai pašai finansēt augstskolu studijas un zinātņi, pamatojoties... veicot komercdarbību, pelnot ar to. Līdz ar to tam ir ļoti liela nozīme, ka tas tiek aizsargāts.

Un arī skatoties plašāk... līdz Rainim un profesoram Vasilijam Sinaiskim... Jānis Pleps 2022. gada 8. novembra "Jurista Vārds" rakstā "Satversme un kultūra" atgādināja, ka "mūsu tradīcijā valsts mērķis ir kultūras attīstība un izaugsme. Un tas ir iespējams tikai demokrātiskā, tiesiskā valstī. Tātad, tiesiska valsts, tiesību vara ir kultūras izaugsmes pamats".

Tāpēc, kad mēs runājam par valsts valodas stiprināšanu kā konstitucionālu vērtību, mēs nevaram atkāpties no tiesiskas kontroles. Tas iet kopā un tam ir jābūt kopā, kad mēs izvērtējam konkrētu situāciju.

Un, ja mēs skatāmies uz konkrēto regulējumu, tad ir jāsaprot, ka mēs pārliecinājamies, ka esošais regulējums ir kazuistisks, iekšēji pretrunīgs un nekonekvents. Un ja kāds saka, ka jāregulē ir tieši tā, ka nav citu alternatīvu, manuprāt, tā ir necieņa pret tiesisku valsti, pret labas pārvaldības principu un vispār pret sabiedrību.

Izvērsīšu to konkrētāk. Tātad, mums tā regulējuma daļa, kas skar kopīgas programmas. Bez redzama objektīva pamata likums ierobežo tās sadarbības formas un vienlaikus ļauj apiet to ar diezgan vienkāršu birokrātisku procedūru. Tas acīmredzami nekonekvienti, tas ir kā arī negodīgi, ka mēs nesakām, kādi tieši ir noteikumi, bet ļaujam tos apiet. Nav nekāda pamatojuma, kāpēc tieši tādas sadarbības formas.. kā palīdz, vai ir līdzsvarotas... vai vislabāk ir piemērotas valsts valodas aizsardzībai. Kāpēc citi sadarbības formāti tādi nebūtu?

Un mana atbilde ir tāda, ka nu visdrīzāk šeit tomēr tas finansiālais pamats, nauda šeit ir izšķirošais. Kāpēc mums ir atļauts Eiropas Savienības programmu ietvaros pasniegt citās valodās? Tāpēc, ka tur ir Eiropas Savienības fondi. Tur ir finansējums, ko var piesaistīt izglītības jomai un risināt tās finansiālās nepietiekamības problēmas.

Ja man saka, ka tas ir saistīts ar ģeopolitisko izvēli... tam es nevaru piekrist. Jo privāto skolu jomā ir atļauts arī NATO valstu valodās īstenot tās programmas. Nu, protams, ka NATO arī ir mūsu ģeopolitiska izvēle un nav pamata augstskolās un vispārējā izglītībā to citādi piemērot. Bet arī ārvalstīs... Ukrainai, Gruzijai, Moldovai... arī ir mūsu ģeopolitiskā izvēle. Un arī šeit liegt sadarbību augstskolu un zinātnes jomā nav īsti pamata. Tāpēc, ja mēs runājam par ģeogrāfiju, mēs runājam, ka Boloņas procesa ietvars būtu laikam vispareizākais, ka tas lēmums par atsevišķas valsts sadarbību ar to vai citu valsti... to var pieņemt jau citā formātā, bet tam kopējam ietvaram tik tiešām ir jābūt tādām, kas ļauj finansiāli stabili attīstīt šo te jomu un veidot kvalitatīvas augstākās izglītības programmas.

Tad tie ierobežojumi, kas attiecas uz tālmācību. Nu, jāsaka, ka pēc pandēmijas arī neklātienas programmas joprojām tiek īstenotas attālināti. Kāpēc neļaut mūsu augstskolām pelnīt, pasniedzot citu valstu pilsoņiem citā valodā? Manuprāt, šeit arī nav nekāda izskaidrojuma, kāpēc šāds pelnīšanas veids būtu aizliegts un ko viņš apdraud vai ko viņš neļauj īstenot.

Visbeidzot... mēs šeit arī lūdzam salīdzināt sistēmas vispārējā izglītībā un augstākajā izglītībā. Jā, augstākā izglītība pilnīgi ir... visiem ir skaidrs, visi piekrīt, ka internacionalizācija ir tieši augstskolu studiju iezīme nevis vispārējās izglītības iezīme, bet regulējums ir otrādi. Vispārējai izglītībai ir acīmredzami vairāk iespēju un mazākas prasības, lai pasniegtu svešvalodās. Šeit mēs runājam par Eiropas Savienības valodām, tātad angļu, vācu vai franču valodā. Un, kā jau mēs norādījām, Izglītības likuma 9. panta otrās daļas 2.¹ punkts un 47.² pants ir labi salīdzināms ar augstskolu 56. pantu. Lai pasniegtu angļiski vispārējā izglītībā, pat valsts skolā, pašvaldības skolā pietiek ar vēlmi labāk apgūt angļu valodu vai ar izglītības programmu starptautisku licenci. Angļu valodai nav noteikti ne procenti, ne priekšmeti, ne kvalitātes rādītāji. Turpretī augstākajā izglītībā tas viss tiek prasīts un tas regulējums ir daudz, daudz sarežģītāks.

Savukārt, ja mēs salīdzinām to sistēmu, kas skar tos speciālos likumus divām augstskolām un salīdzinām to ar Starptautisko skolu likumu, tad mēs atkal redzam, ka augstākā izglītībā ir vajadzīga likumdevēja izšķiršanās, politiskais process, bet vispārējā izglītībā pietiek ar... jau ir administratīvais process, kas neprasa neko, izņemot šīs starptautiskās licences atzīšanu kaut kādā citā valstī, nevērtējot to kvalitāti.

Līdz ar to tāds regulējums, kāds viņš ir, viņš ir pretrunīgs... viņš ir pretrunā pat ar tiem izglītības politikas nostādījumiem, salīdzinot dažādas jomas un dažādas formas un dažādas sadarbības formas. Mūsaprāt, šādu regulējumu nevar atzīt par nepieciešamu, ka tā ir vienīgā alternatīva un tik tiešām augstāku studiju joma ir pelnījusi skaidru, tiesisku un paredzamu regulējumu, kas šajā gadījumā nav sasniegts.

Un visbeidzot par atbilstību. Samērojot tās dažādās sabiedrības intereses šajā jomas jautājumā, es pievērstu uzmanību, ka mums ir trīs labumi, kas ir jāizvērtē un jāizsver.

Eiropas kopīgais tirgus. Tas noteikti ir vērtība un Eiropas kopīgais tirgus ir... tās intereses, kas ir saistītas ar to, ir pārāk daudz ierobežotas, neredzot, ka pretī ir salīdzināms... ir panākta salīdzināma aizsardzība un atbalsts studijām valsts valodā un valsts valodas finansējumā. Un šeit, manuprāt, atkal ir jārunā par naudu. Tik tiešām, ja mēs gribam stiprināt valsts valodu augstākajā izglītībā, finansējums... tas ir primārais, kas ir jāizdara un kas jau desmit gadiem nav izdarīts. Un teikt, ka ierobežojot tur privātās augstskolas, ka viņas varētu mazāk pelnīt, mēs daudz palīdzēsim valsts valodai... nu, manuprāt, tas ir ačgārnī... tas ir acīmredzami nedarbojas.

Otrs. Internacionalizācija. Runājot par augstskolu studijām, par kvalitāti, mēs visi zinām, ka internacionalizācija ir vajadzīga un, protams, ir jāpanāk līdzsvars. Ir

jāpanāk līdzsvars starp nacionālajām interesēm stiprināt valsts valodu un internacionalizāciju. Un atkal. Šeit tie noteikumi ir tik neskaidri un tā internacionalizācija... nu arī Izglītības ministrija atzīst, nu neiet tik labi, kā vajadzētu. Mums krīt demogrāfiskie radītāji, studentu kļūst mazāk, bet augstskolu, bet aizvietot tos studentus ar ārvalstu studentiem arī īsti nesanāk. Līdz ar to šeit ir jādod lielāka brīvība augstskolām, lai tās atrod iespēju, kā sarežģītajos, diezgan sarežģītajos apstākļos, kad trūkst finansējuma, kā panākt likumdevēja izvirzītos un sabiedrības prasītos mērķus gan kvalitatīvā zinātnē un augstskolu studijās, gan arī valsts valodas stiprināšanā.

Un visbeidzot. Īpašuma aizsardzība..... arī tā interese, ar kuru ir jāizsver šis regulējums. Un šajā gadījumā privātajām ir ierobežota, ir apgrūtināta iespēja piesaistīt finansējumu un pretēji nav dota iespēja tik tiešām pelnīt vai valsts atbalsts nav sniegts, lai šo īpašumu... lai kaut kā samērotu šo īpašumtiesību ierobežojumu.

Tāpēc, skatoties to visu kopā, mēs nonākam pie secinājuma, ka šajā gadījumā izvēlētais risinājums... viņš nav nepieciešams, viņš acīmredzami nav nepieciešams, viņš ir pretrunīgs, nav cienīgs zinātnei un augstskolu jomai.

Un arī to, cik daudz ir ierobežotas gan Eiropas kopīgā tirgus iespējas, gan internacionalizācijas iespējas, gan arī īpašumtiesības... tas nav attaisnots ar to ieguldījumu, ko konkrēti šis regulējums dod valsts valodas aizsardzībai.

Un mēs ļoti ceram, ka Satversmes tiesa apmierinās mūsu pieteikumu un likumdevējam nāksies izstrādāt normālu, cienīgu regulējumu, kas ļaus gan veicināt augstskolu studijas, gan stiprināt valsts valodu un ne pēdējā vietā šeit būs finansējums, kas valstij ir jāpiešķir zinātnei un augstskolām, un varbūt arī privātajām augstskolām, lai veicinātu kvalitatīvas studijas tieši latviešu valodā.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies. Un paldies arī par to, ka iekļāvāties tiesas noteiktajā debašu laikā.

Vārds debatēs Saeimas pārstāvim. Lūdzu, jums arī ir 40 minūtes.

S. Bērtaitis.

Paldies, godājamā tiesa!

Šajā lietā Satversmes tiesai ir jāsniedz atbildes uz procesuāliem jautājumiem, kuri ir būtiskākie lietas izskatīšanas rezultātam. Līdz ar to kā Saeimas pārstāvis debatēs es vēlos pievērsties tieši šim aspektam, proti, jautājumam par to, vai tiesvedība lietā vispār būtu turpināma.

Pieteicēju pārstāve iepriekšējā tiesas sēdē sniedzot paskaidrojumus norādīja, ka izskatāmajā lietvedībā, lietā tiesvedība būtu turpināma. Šāda pozīcija tika izteikta neraugoties uz to, ka Saeima 2021. gada 8. aprīlī ir pieņēmusi grozījumus Augstskolu

likumā, izteicot jaunā redakcijā gan likuma 56. panta trešo daļu, gan pārejas noteikumu 49. punktu.

Tāpat šāda pieteicēju pozīcija tika uzturēta, neraugoties uz to, ka Satversmes tiesa ar 2020. gada 11. jūnija spriedumu lietā Nr. 2019-12-01 atzina Augstskolu likuma 56. panta trešo daļu un pārejas noteikumu 49. punktu par neatbilstošu Satversmes 112. un 113. pantam un spēkā neesošu no 2021. gada 1. maija.

Saeima nepiekrīt pieteicēju pozīcijai un uzskata, ka tiesvedība lietā būtu izbeidzama, atbilstoši Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmajai daļai vairāku iemeslu dēļ.

Lai izlemtu jautājumu, vai tiesvedība lietā būtu turpināma vai izbeidzama, saskaņā ar Satversmes tiesas iepriekš definēto metodoloģiju, Satversmes tiesai ir jānoskaidro tiesību aktā veikto izmaiņu apjoms, lai secinātu, vai apstrīdēto tiesību normu saturs ir mainījies pēc būtības, tādējādi Satversmes tiesai būtu jāvērtē, kā apstrīdēto tiesību normu saturs ir mainījies pēc grozījumu pieņemšanas Augstskolu likumā.

Šajā sakarā nepamatots ir pieteicēju viedoklis, ka apstrīdēto normu grozījumi neesot būtiski. Kā minēju iepriekšējā tiesas sēdē, Augstskolu likuma 56. pants ir grozīts ne tikai strukturāli, bet arī saturiski. Pēc 2021. gada 8. aprīlī Saeimā pieņemtajiem likuma grozījumiem Augstskolu likuma 56. panta trešā daļa attiecas vienīgi uz tām studiju programmām, kas tiek īstenotas valsts valodā. Minētā panta daļa vairs neregulē gadījumus, kad atļauta visas studiju programmas īstenošana svešvalodā un šis jautājums tiek risināts atsevišķā daļā, tostarp arī pārskatot izņēmumus, kādos var īstenot studiju programmas svešvalodā.

Tāpat jaunajā likuma nomas redakcijā vairs nav paredzēts diferencēts regulējums attiecībā uz studiju programmām, kuras apgūst ārvalstu studējošie un Latvijas valsts piederīgie studējošie. Arī šis regulējuma izmaiņas ir bijušas pietiekami būtiskas, ņemot vērā to praksi, kāda līdz šim bija un to interpretāciju, kādu piemēroja Izglītības un zinātnes ministrija, pieļaujot ārvalstniekiem paredzētajās studiju programmās studēt arī vietējiem valsts piederīgajiem.

Tāpat arī grozījumi Augstskolu likuma pārejas noteikumu 49. punktā ir mainījuši šo normu pēc būtības, jo ir pagarināts pārejas noteikumu periods, pret kuru Satversmes tiesa izteica iebildumus 2020. gada 11. jūnija spriedumā lietā Nr. 2019-12-01. Tādējādi tiesību normu adresātiem tika noteikta saudzējošāka pāreja uz jauno tiesisko regulējumu, nosakot jaunas prasības valodas lietošanai augstākās izglītības jomā.

Saeimas ieskatā šāda situācija liecina par to, ka grozījumi nav bijuši tikai redakcionālā līmenī, bet saturiskā līmenī, tādējādi 2021. gada 8. aprīlī pieņemtie grozījumi Augstskolu likumā ir bijuši būtiski Satversmes tiesas likuma kontekstā un

ņemot vērā iepriekš definēto Satversmes tiesas metodoloģiju, izvērtējot jautājumu par to, vai tiesvedība ir izbeidzama sakarā ar normatīvā akta grozījumiem.

Sākotnējā apstrīdētā tiesību normas redakcija ir zaudējusi spēku ar Satversmes tiesas spriedumu, bet jaunā tiesību normas redakcija ir būtiski atšķirīga, kas ir pamats tiesvedības izbeigšanai lietā.

Attiecībā uz jauno tiesību normu salīdzināmību ar iepriekšējo tiesību normu redakciju, ir jāņem vērā vēl arī kāds cits apstāklis. Proti, 2021. gada 29. decembrī ierosināta lieta Nr. 2021-45-01 "Par Augstskolu likuma 56. panta trešās, ceturtās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105., 112. un 113. pantam", Satversmes tiesas kolēģija atzina, ka pieteikumā ietverto prasījumu nevar uzskatīt par jau izspriestu. Satversmes tiesas kolēģijas ieskatā spriedumā lietā Nr. 2019-12-01 izvērtētās tiesību normas bija atšķirīgas no jaunajā pieteikumā apstrīdētajām normām. Tādējādi, vismaz viena Satversmes tiesas kolēģija lēmumā ir formulējusi savu viedokli, atzīstot iepriekšējo un jauno Augstskolu likuma normu atšķirību.

Papildus iepriekš minētajam, Satversmes tiesai arī būtu jāpārbauda, vai lietā turpina pastāvēt strīds. Saeimas vērtējumā atbilde ir noliedzoša, proti, strīds tādā formā, kādā tas sākotnēji tika nodots Satversmes tiesai ar pieteicēju pieteikumu, vairs nepastāv. Pēc 2021. gada 8. aprīlī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem Augstskolu likumā un 2020. gada 11. jūnijā Satversmes tiesas sprieduma pieņemšanas lietā Nr. 2019-12-01, ir mainījušies lietas tiesiskie apstākļi, kā rezultātā Augstskolu likuma 56. pants un pārejas noteikumu 49. punkts rada privātajām augstskolām, to mācībspēkiem un studējošajiem atšķirīgas tiesiskās sekas no tās normas redakcijas, kāda bija pieteikuma iesniegšanas brīdī.

Pieteicēju pārstāvji norāda, ka pieteicēju lielāka daļa ir iesniegusi Satversmes tiesā citu pieteikumu, uz kura pamata 2021. gada 29. decembrī ir ierosināta lieta Nr. 2021-45-01 "Par Augstskolu likuma 56. panta trešās, ceturtās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105., 112. un 113. pantam". Šis apstāklis tiek norādīts kā pamatojums tam, ka strīds turpina pastāvēt.

Tomēr lietā Nr. 2021-45-01, kas Satversmes tiesā ir ierosināta 2021. gada nogalē, vairs netiek apstrīdēts Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešais teikums un pārejas noteikumu 49. punkts. Tātad, šo normu atbilstība Satversmei vairs netiek apšaubīta un par to lietā vairs nepastāv nekāds strīds.

Savukārt, Augstskolu likuma 56. panta trešā, ceturtā un piektā daļa tiek apstrīdēta jau jaunajā redakcijā, kas nosaka prasības valodai, kādā studiju programmas augstskolās ir īstenojamas. Šajā gadījumā ir apstrīdētas normas, kuras paredz atšķirīgas tiesiskās sekas un šādi iebildumi tiek celti uz atšķirīgu apsvērumu pamata. Tādējādi arī par Augstskolu likuma 56. panta trešo daļu tās sākotnējā redakcijā strīds vairs nepastāv.

Nav arī saprotams, kāda būtu jēga tiesvedības turpmākai norisei, vai vispār pastāv kādi apstākļi, kas prasītu tiesvedības turpināšanu. Augstskolu likuma 56. panta

trešā daļa un pārejas noteikumu 49. punkts sākotnējā redakcijā, kā zināms zaudēja spēku 2021. gada 1. maijā uz Satversmes tiesas sprieduma pamata.

Ir taisnība, ka Satversmes tiesa līdz šim nav lēmusi, vai apstrīdētās tiesību normas atbilst Satversmes 105. panta regulējumam.

Satversmes tiesa arī nav vērtējusi un nav konstatējusi, ka 105. pantā ietvertās tiesības būtu aizskartas ar apstrīdēto regulējumu. Tomēr Satversmes tiesa ir atzinusi Augstskolu likuma 56. panta trešo daļu un pārejas noteikumu 49. punktu par neatbilstošiem Satversmes 112. un 113. pantam un spēkā neesošām no noteikta datuma.

Ja apstrīdētā tiesību norma ir atzīta pa spēkā neesošu, tad nav izšķiroši, vai šādu spēkā neesamību ir radījusi neatbilstība vienai, divām vai vairākām Satversmes normām. Jebkurā gadījumā attiecīgā tiesību norma uz Satversmes tiesas sprieduma pamata neatgriezeniski tiek izslēgta no tiesību sistēmas.

Tiesvedības turpināšanas pamatojumam pieteicēji atsaucas uz Satversmes tiesas norādi, ka tiesvedība būtu turpināma, ja tas nepieciešams pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārums novēršanai vai būtisku valsts, sabiedrības vai atsevišķu personu interešu apdraudējumam... apdraudējuma novēršanai. Pieteicēju ieskatā ar apstrīdētajām Augstskolu likuma normām tiek būtiski aizskartas privātās augstskolas un to Satversmes 105. pantā garantētās pamattiesības. Tāpēc Satversmes tiesai esot jālemj par apstrīdēto Augstskolu likuma normu atcelšanu no to pieņemšanas brīža.

Saeimas ieskatā Augstskolu likuma 56. panta trešās daļas un pārejas noteikumu 49. punkts to sākotnēji apstrīdētajā redakcijā spēkā neesamības datuma maiņai uz agrāku datumu būtu nelabvēlīga ietekme uz tiesisko stabilitāti un šādai rīcībai nebūtu tiesiska attaisnojuma.

2020. gada 11. jūnija spriedumā lietā Nr. 2019-12-01, lemjot par Augstskolu likuma 56. panta trešo daļu un pārejas noteikumu 49. punkta spēkā neesību, Satversmes tiesa ir izvērtējusi un sniegusi pamatojumu tam, kādēļ normas būtu atzīstamas par spēkā neesošām no 2021. gada 1. maija, proti, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas regulē būtisku Augstākās izglītības aspektu, bet šo normu atzīšana par spēkā neesošu, pirms likumdevējs pieņem jaunu tiesisko regulējumu, radītu situāciju, ka neviena tiesību norma neregulētu svešvalodu izmantošanu Augstākās izglītības studiju programmām īstenošanā privātajās augstskolās. Tas nozīmē, ka Satversmes tiesa jau ir apsvērusi un formulējusi savu viedokli, kāpēc Augstskolu likuma 56. panta trešā daļa un pārejas noteikumu 49. punkts būtu atzīstams par spēkā neesošu no noteikta datuma.

Vēršu Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka šis ir nošķirams procesuālais jautājums, kas nav saistīts ar konkrētu pamattiesību. Lemjot par datumu, kad apstrīdētā tiesību norma zaudē spēku, nav būtiski, vai norma zaudē spēku sakarā ar neatbilstību Satversmes 112. vai 113. pantam, vai sakarā ar neatbilstību, piemēram, kādam citam Satversmes pantam.

Esošajos apstākļos Satversmes tiesai nav nekāda iemesla atkārtoti atgriezties pie jautājuma par apstrīdēto Augstskolu likuma normu spēkā neesamības datumu. Ne iepriekšējā tiesas sēdē, ne arī šodien no pieteicēju puses nav minēts neviens apstāklis, kas mudinātu Satversmes tiesu pārskatīt apstrīdēto tiesību normu spēkā neesamības brīdi. Atsauce uz privāto augstskolu interešu apdraudējumu no pieteicēju puses ir vispārīga un bez norādes uz apdraudējuma izpausmi.

Turklāt šāda eventuāla rīcība radītu būtisku nestabilitāti un tiesisku vakuumu, ņemot vērā, ka svešvalodu izmantošana augstākās izglītības studiju programmu īstenošanā privātajās augstskolās noteiktā laika periodā vispār nebūtu reglamentēta. Norāde uz kaitējumu privātajām augstskolām pati par sevi neatbild uz jautājumu, kāpēc normas būtu jāapstrīd un jāatceļ no to pieņemšanas brīža.

Jāatgādina, ka šajā lietā pieteikumu ir iesnieguši 20 Saeimas deputāti, nevis kāda no privātajām augstskolām. Tas nozīmē, ka pieteikuma mērķis ir publisko interešu aizsardzība, nevis kāda individuāla privāto augstskolu tiesību aizsardzība.

Tā kā neviena no privātajām augstskolām nav bijusi aktīva savu tiesību aizsardzībā un nav vērsusies ar konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā, tad nebūtu arī pamata Satversmes tiesai lemt par apstrīdēto normu spēkā neesamību attiecībā pret kādu no privātajām augstskolām ar agrāku datumu.

Noslēgumā Saeima vēlas vērst Satversmes tiesas uzmanību uz apstākli, ka apstrīdētās Augstskolu likuma normas nerada Satversmes 105. pantā noteikto īpašumtiesību aizskārumu.

Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešais teikums, ko gan šodien, gan arī iepriekšējā tiesas sēdē mēs neesam plaši iztirzājuši, reglamentē vienīgi vispārīgos augstskolu uzdevumus un dod augstskolām plašu rīcības brīvību šā uzdevuma izpildē. No minētās normas neizriet privātajām augstskolām kādi īpaši ierobežojumi, kuriem būtu nozīme īpašumtiesību perspektīvā. Ne pieteikumā Satversmes tiesai, ne arī iepriekšējā tiesas sēdē pieteicēji neizteica nekādus apsvērumus par to, kā Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešais teikums varētu ietekmēt Satversmes 105. pantā garantētās īpašumtiesības. Netika izteikts nekāds apgalvojums, ka šīs tiesības tika aizskartas un tikai tika piebilsts, ka pieteicēju pārstāvjiem nav pilnvarojuma atsaukt pieteikumu šajā daļā.

Pēc būtības Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešais teikums no pieteicēju puses tika apstrīdēts vienīgi kontekstā ar Satversmes 112. pantu, tādēļ šīs normas konstitucionalitātes pārbaude jau ir pilnībā pabeigta ar Satversmes tiesas 2020. gada 11. jūnija spieduma pieņemšanu, kur ir atzīta šīs normas atbilstība Satversmei.

Savukārt attiecībā uz pārējo apstrīdēto Augstskolu likuma normu iespējamo ietekmi uz Satversmes 105. pantu, Saeima pieturas pie pozīcijas, kas tika izteikta gan atbildes rakstā, gan arī iepriekšējā tiesas sēdē, proti, Augstskolu likuma pārejas

noteikumu 49. pants nodrošināja un joprojām nodrošina iespēju pabeigt uzsāktās studiju programmas ar neatbilstošu valodu līdz 2025. gada 31. decembrim, līdz ar to arī tās studiju programmas, kas ir saņēmušas licenci, ņemot vērā šo neatbilstošo valodu, var tikt īstenotas līdz 2025. gada beigām.

Savukārt privāto augstskolu iespēja nākotnē gūt ienākumus no studentiem, kas līdz šim nebija noslēguši ar viņiem līgumus un realizējot par maksu studiju programmas svešvalodās, nav pielīdzināma mantiskai interesei, kura ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā. Satversmes 105. pants neparedz tiesisko aizsardzību personas iespējām gūt peļņu, jo šāda abstrakta iespējamība nav uzskatāma par īpašumtiesību objektu.

Šajā sakarā arī vēršam Satversmes tiesas uzmanību, ka Eiropas Savienības pamattiesību harta nošķir 16. pantā darījumu darbības brīvību un 17. pantā tiesības uz īpašumu, liekot konceptuālu dalījumu starp šīm pamattiesībām un ņemot vērā, ka darījuma darbības brīvība tiešā veidā Satversmē nav regulēta, mēs varam saskatīt tikai atsevišķus elementus Satversmes 105. vai kādos citos Satversmes 8. nodaļas pantos, bet vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. pantam, ir jākoncentrējas uz to, vai ir konstatējams īpašumtiesību objekts, kurš bauda Satversmes aizsardzību.

Saeimas ieskatā šāds īpašumtiesību objekts konkrētajā gadījumā neeksistē un līdz ar to arī nevar runāt par šāda neesoša īpašumtiesību objekta aizsardzību vai eventuālu neatbilstību Satversmes 105. pantam.

Apkopojot iepriekš minētos apsvērumus, Saeima uzskata, ka izskatāmajā lietā tiesvedība būtu izbeidzama saskaņā ar Satversmes Tiesas likuma 29. panta pirmo daļu. Ja Satversmes tiesa tomēr turpina tiesvedību lietā, Saeima lūdz Satversmes tiesu atzīt Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešā teikuma, 56. panta trešo daļu un pārejas noteikumu 49. punktu par atbilstošiem Satversmes 1. un 105. pantam.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāves izmantos tiesības izteikt replikas?

I. Nikuļceva.

Jā, paldies.

A. Laviņš.

Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Ļoti īsi.

Replikā vēlos atbildēt tikai uz dažām tēzēm, kuras izteica Saeimas pārstāvis.

Tātad, pirmā tēze, par ko es gribētu izteikties. Saeimas pārstāvis norādīja, ka, ņemot vērā jau iepriekšējo Satversmes tiesas spriedumu, ar kuru apstrīdētās normas tika atzītas par neatbilstošām Satversmei, tātad tika norādīts, ka nav būtiski, vai tiek atzīta apstrīdēto normu neatbilstība Satversmes 112., 114. pantam vai arī 105. pantam.

Mūsu ieskatā tas ir ārkārtīgi būtiski ne tikai tāpēc, ka tiesību sistēmai kopumā ir būtiski, kāda ir Satversmes 105. panta interpretācija un piemērošana tieši saistībā ar valodu lietojumu augstskolās un ar privāto augstskolu tiesībām veikt uzņēmējdarbību šajā aspektā, bet arī tieši tāpēc, ka likumdevējam būs nepieciešams pieņemt jaunu regulējumu un ir nepieciešams mūsu ieskatā dot norādes likumdevējam, kādam šim regulējumam būtu jābūt un arī tieši tāpēc, ka likumdevējs jau vienreiz 2021. gada 8. aprīlī ir grozījis apstrīdētās normas un tas ir rezultējies nu vismaz ar jaunas lietas ierosināšanu Satversmes tiesā. Nu, arī atgriezoties pie tā, ka, protams, tiesiskais strīds nav beidzies, bet mūsu ieskatā ir tieši ļoti būtiski vērtēt apstrīdēto normu atbilstību tieši Satversmes 105. pantam.

Par pārējiem procesuālajiem jautājumiem es nepieskaršos, jo, manuprāt, par to jau bija ļoti plaši diskutēts.

Un tad otrs jautājums, pie kura es tomēr tad vēlreiz vēlētos atgriezties. Tas ir Satversmes 105. panta tvērums, ko Saeimas pārstāvis atkārtoti norādīja, ka Satversmes 105. pants esot šaurāks kā Eiropas Savienības tiesības. Nu, manā ieskatā tas nav iespējams un Satversmes 105. pants ir jāinterpretē arī, pirmkārt, kopsakarā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības Konvencijas pirmā protokola 1. pantu, kur redakcija ir ļoti, ļoti līdzīga Satversmes 105. pantam, bet, neskatoties uz to, arī Eiropas Cilvēktiesību Tiesa ir norādījusi, ka no šī panta izriet ne vien tieši īpašuma aizsardzība, ne vien tieši komercdarbības aizsardzība uz licences pamata, bet arī prasījums var būt aktīvs šī panta izpratnē, ja attiecīgajai personai ir bijusi leģitīma vai tiesiska paļaušanās, kas ir ietverta likumā vai arī izriet no judikatūras. Nu, konkrētajā gadījumā Augstskolu likuma 8. panta pirmā daļa arī tieši paredz augstskolas tiesības dibināt arī fiziskām un juridiskām personām. Un līdz ar to, nu, nevērtējot par to jautājumu, kas, manuprāt, ir pilnībā skaidrs, par jau licencēto un akreditēto augstskolu tiesībām veikt komercdarbību, tad šeit tām personām, kuras tikai vēlas veikt attiecīgo komercdarbību, manuprāt, izriet šīs te tiesības kā leģitīmā jeb tiesiskā paļaušanās.

Un vēl jo vairāk neiztur nekādu kritiku vērtējums saistībā ar Eiropas Savienības tiesībām. Es jau atsaucos uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantu. Papildus tikai vēlos norādīt, ka arī Eiropas Savienības Tiesa 2022. gada 7. septembra spiedumā, atbildot uz Satversmes tiesas prejudiciālo jautājumu jau ir norādījusi, ka tiek skarta uzņēmējdarbības brīvība sprieduma 55. punktā un tieši arī atsaucoties uz šo Augstskolu likuma 8. panta pirmo daļu.

Līdz ar to mūsu ieskatā šeit ļoti skaidri tiek skartas šīs te tiesības veikt komercdarbību bez nepamatotiem ierobežojumiem gan jau darbojošām privātām

augstskolām, gan vēl tām, kuras vēlētos uzsākt komercdarbību. Un, protams, ka Satversmes 105. pants nav interpretējams šaurāk kā tās tiesības, kas ir paredzētas Līgumā par Eiropas Savienības darbību, ņemot vērā arī Eiropas Savienības Tiesas judikatūru un arī Eiropas Pamattiesību hartā. Vēl jo vairāk, arī Saeimas pārstāvis nenorāda, ka, ja šīs tiesības neatbilst Satversmes 105. pantam, tad kuram pantam tās atbilstu. Ja šādu citu pantu nav, tad acīmredzot sanāk, ka Satversme garantē zemāku aizsardzības līmeni nekā Eiropas Savienības tiesības un arī starptautiskās tiesības, kas nebūtu pieļaujams.

Un tad līdz ar to es arī uzturu spēkā šo viedokli par Satversmes 105. panta tvērumu.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvis izmantos atbildes replikas tiesību? Lūdzu!

S. Bērtaitis.

Darījuma brīvība, neapšaubāmi, skar īpašumtiesību aspektu, ciktāl mēs varam runāt par īpašumtiesību objektu. Bet darījuma brīvība var izpausties arī citās pamattiesībās.

Uz to pārmetumu, ka Saeima nav norādījusi... nu, Saeimai nebūtu pienākums norādīt, kādas pamattiesības citas ir ietekmētas ārpus šīs lietas izskatīšanas, bet tas pats Satversmes 106. pants, kas runā par tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu, arī kaut kādā mērā iesaista darījuma brīvību. Līdz ar to teikt, ka darījuma brīvība ir ielasāma tikai un vienīgi 105. pantā un nekur nevienā citā pamattiesībā, tas arī būtu pārspīlēts sacītais.

Tas būtu viss. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Tātad lietas dalībnieki ir uzklausi. Šobrīd ir atlicis paziņot sprieduma pasludināšanas laiku. Spriedums tiks pasludināts 9. februārī pulksten 10.00 šajā tiesas sēžu zālē.

Ar to šo tiesas sēdi pasludinu pa slēgtu.

Stenogrammas izgatavotāja

Mārīte Ceļmalniece

Tiesas sēžu sekretāre

Laura Stutāne